

ЗАКОН ЗА СЕМЕЈСТВОТО

(Пречистен текст)

ПРВ ДЕЛ ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој закон се уредуваат: бракот и семејството, односите во бракот и семејството, одредени облици на посебна заштита на семејството, семејното насилство, посвојувањето, старателството, издржувањето, како и постапката пред судот во брачните и семејните спорови и постапката за изрекување на привремена мерка за заштита од семејно насилство.

Член 2

Семејство е животна заедница на родители и деца и други роднини, ако живеат во заедничко домаќинство.

Семејството настанува со раѓање на деца и со посвојување.

Член 3

Односите во семејството се засноваат врз рамноправност, заемно почитување, меѓусебно помагање и издржување и заштита на интересите на малолетните деца.

Член 4

Републиката обезбедува посебна заштита на семејството, мајчинството, децата, малолетните лица, децата без родители и децата без родителска грижа. Републиката обезбедува заштита од семејно насилство.

Член 5

Републиката создава и обезбедува научни, економски и социјални услови за планирање на семејството и за слободно и одговорно родителство.

Во остварувањето на правото на слободно и одговорно родителство, родителите се должни да обезбедат оптимални услови за здрав раст и развој на своето дете во семејството и општеството.

Член 6

Бракот е со закон уредена заедница на живот на маж и жена во која се остваруваат интересите на брачните другари, семејството и општеството.

Односите меѓу брачните другари се засноваат врз слободна одлука на мажот и жената да склучат брак, врз нивната рамноправност, меѓусебно почитување и заемно помагање.

Член 7

Родителството настанува со раѓање и посвојување.

Оспорување и утврдување на родителството е дозволено под услови и на начин утврден со овој закон.

Член 8

Родителите спрема своите деца имаат еднакви права и должности (родителско право).

Односите на родителите и децата се засноваат на права и должности на

родителите да се грижат за подигање, чување, воспитание и образование на своите деца и да ги развиваат нивните работни способности и навики.

Родителското право го вршат родителите заедно во согласност со потребите и интересите на децата и интересите на општествената заедница.

На родителот може да му биде одземено или ограничено вршењето на родителското право под услови предвидени со овој закон.

Член 9

Правата и должностите на родителите и на другите роднини спрема децата, како и правата и должностите на децата спрема родителите и другите роднини се еднакви, без оглед дали децата се родени во брак или надвор од бракот.

Член 10

Родителското право престанува со полнолетство на детето или на друг начин предвиден со овој закон.

Полнолетството се стекнува со исполнување 18 години од животот, кога полнолетното лице се здобива со деловна способност.

Член 11

Издржувањето е право и должност на родителите, на децата и на другите роднини утврдени со овој закон, како и на лицата кои живеат во брачна или вонбрачна заедница.

Доколку издржувањето не може да се оствари од лицата од став 1 на овој член, на необезбедените членови на семејството, Републиката им обезбедува средства неопходни за издржување, под услови определени со закон.

Член 12

Републиката преку старателство обезбедува заштита на децата без родители, на малолетните деца без родителска грижа и на полнолетните лица под услови и начин утврден со овој закон.

Член 13

Заедница на живот на маж и жена која не е заснована во согласност со одредбите на овој закон (вонбрачна заедница) и која траела најмалку една година, е изедначена со брачната заедница во поглед на правото на меѓусебно издржување и имотот стекнат за време на траењето на таа заедница.

Член 14

Работите сврзани со посебна заштита и помош на семејството, семејното насилство, дел од работите сврзани со, посвојувањето, како и работите на старателство, утврдени во овој закон, ги врши центар за социјална работа со методите на стручната, советодавната и советовалишната интердисциплинарна тимска работа.

За работите од ставот 1 на овој член кои се однесуваат на посвојувањето одлучува Комисија за засновање на посвојување при Министерството за труд и социјална политика (во натамошниот текст: Комисија).

За работите од став 1 на овој член Центарот за социјална работа и Комисијата ги применуваат одредбите од Законот за општата управна постапка.

По жалбите изјавени против решенија на центарот за социјална работа решава Министерството за труд и социјална политика.

По жалбите изјавени против решенијата на Комисијата решава соодветна комисија за работи од социјалната политика при Владата на Република Македонија (во натамошниот текст: Комисија при Владата на Република Македонија).

Жалбите изјавени против решенијата на центарот за социјална работа и Комисијата не го задржува нивното извршување.

Член 14-а се брише Член 14-б се брише

ВТОР ДЕЛ

I. БРАК И СКЛУЧУВАЊЕ НА БРАК

1. Услови за склучување и полноважност на бракот

Член 15

Брак можат да склучат две лица од различен пол со слободно изјавена волја пред надлежен орган, на начин определен со закон.

Член 16

Не може да склучи брак лице кое не наполнило 18 години од животот.

Надлежниот суд може, во вонпроцесна постапка, да дозволи склучување на брак на лице кое наполнило 16 години од животот ако утврди дека тоа достигнало телесна и душевна зрелост потребна за вршење на правата и должностите што настануваат во бракот, а по претходно прибавено мислење од здравствена установа и укажана стручна помош во Центарот за социјална работа.

Член 17

Не може да склучи нов брак лице додека порано склучениот брак не му престане.

Член 18

Не можат да склучат брак лица кои поради манифесна форма на душевно заболување со присуство на психотични симптоми или резидуални знаци од болеста не се во состојба да го сфатат значењето на бракот и обврските што произлегуваат од него, а кои се истовремено неспособни за расудување.

Не можат да склучат брак и лица кои заостануваат во менталниот (психичкиот) развој, а припаѓаат во групата на лица со тешка и најтешка ментална заостанатост IQ под 36 °.

Лицата кои се распоредени како лица со умерени пречки во психичкиот развој или со лесни пречки во психичкиот развој, како и лица кои имаат тешки наследни заболувања во фамилијата, можат да склучат брак по претходно прибавено мислење за генетската конструкција издадено од Заводот за ментално здравје на деца и младинци Скопје или друга соодветна институција која се занимава со вршење на генетски истражувања.

Член 19

Бракот не е полноважен кога согласноста за склучување на брак е дадена под присила или во заблуда.

Член 20

Не можат меѓу себе да склучат брак крвни роднини во права линија (дедо, баба, мајка, татко и внуци), како ни родени браќа и сестри, брат и сестра по татко, односно по мајка, стрико и дете од брат, вујко и дете од сестра, тетка и дете од брат, тетка и дете од сестра, ниту први братучеди.

Не можат да склучат брак и лица чие сродство од претходниот став е засновано со посвојување.

Член 21

Не можат меѓу себе да склучат брак свекор и снаа, зет и тешта, очув и паштерка, маќеа и пасинок, без оглед на тоа дали бракот, поради чие склучување тие дошле во такво сродство, престанал.

Од оправдани причини надлежниот суд може во вонпроцесна постапка, да дозволи роднините од став 1 на овој член меѓу себе да склучат брак.

Член 22

Вонбрачното сродство претставува пречка за склучување на брак како и брачното.

2. Постапка за склучување на брак

Член 23

Лицата кои имаат намера да стапат во брак поднесуваат пријава до органот на управата надлежен за водење на матичните книги на венчаните.

Пријавата за склучување на брак може да се даде писмено или усно на записник.

Кон пријавата, идните брачни другари, приложуваат извод од матична книга на родените и други исправи кога е тоа потребно (решение со кое е дозволено склучување на брак, доказ дека претходниот брак престанал, полномошно и слично.).

Член 24

Матичарот ќе провери, врз основа на изјавата на лицата кои сакаат да стапат во брак, а по потреба и на друг начин, дали постои законска пречка за склучување на бракот.

Матичарот е должен со решение да го одбие склучувањето на бракот, ако утврди дека според законот не е дозволено неговото склучување.

Против решението од став 2 на овој член лицата кои поднеле пријава за склучување на брак може да поднесат жалба во рок од осум дена од денот на приемот на решението до органот на управата надлежен за водењето на матичните книги.

Член 25

Денот и часот за склучувањето на бракот го определува матичарот во договор со лицата кои сакаат да склучат брак.

Член 26

Склучување на брак се врши на свечен начин и во посебна, за тоа определена службена просторија.

По барање на лицата кои сакаат да склучат брак, бракот може да се склучи и на некое друго место, ако за тоа постојат оправдани причини.

Член 27

Бракот се склучува во присуство на лицата кои сакаат да склучат брак, одборникот во собранието на општината што тоа ќе го определи, двајца сведоци и матичарот. Сведок при склучување на брак може да биде секое деловно способно лице.

Член 28

Во посебно оправдани случаи, органот надлежен за водење на матичните книги на венчаните може со решение да дозволи бракот да се склучи со

присуство само на еден од идните брачни и полномошник на другиот брачен другар.

Полномошното содржи лични податоци за давателот на полномошното, полномошникот и лицето со кое давателот на полномошното сака да склучи брак.

Полномошното се издава во форма на јавна исправа.

Член 29

Склучувањето на бракот започнува со извештај на матичарот дека се присутни подносителите на пријавата и дека врз основа на исправите, изјавите на идните брачни другари и на сведоците, е утврдено дека не постојат пречки за склучување на бракот.

Ако бракот се склучува преку полномошник се чита полномошното издадено во смисла на член 28 од овој закон.

Откако одборникот на собранието на општината ќе утврди дека нема приговор на извештајот на матичарот, ги запознава идните брачни другари со значењето на бракот и правата и обврските што произлегуваат од него. Потоа го прашува поединечно секој од идните брачни другари дали се согласува да склучи брак со идниот брачен другар.

Изјавата на идните брачни другари дека се согласни да го склучат бракот, матичарот ќе ја запише во матичната книга на венчаните, во која потоа се потпишуваат идните брачни другари, одборникот во општината, сведоците и матичарот.

Бракот е склучен кога идните брачни другари ќе се потпишат во матичната книга на венчаните.

По потпишувањето од двајцата идни брачни другари, одборникот на општината ќе прогласи дека меѓу жената и мажот, наведени со нивните лични имиња, бракот е склучен.

Веднаш по запишувањето во матичната книга на венчаните на брачните другари ќе им се издаде извод од матичната книга на венчаните.

Член 30

Бракот склучен по верски обичаи не произведува правно дејство.

II. ПРАВА И ДОЛЖНОСТИ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ

Член 31

При склучувањето на бракот, брачните другари можат да се спогодат да го земат за презиме презимето на едниот или на другиот брачен другар или секој да го задржи своето презиме или секој од нив на своето презиме да го додаде презимето на другиот брачен другар или едниот брачен другар да го земе презимето на другиот брачен другар и на тоа презиме да му го додаде своето презиме.

Член 32

Секој брачен другар е независен во изборот на работата и занимањето. Брачните другари спогодбено одлучуваат за местото на заедничкото живеење и за водење на заедничкото домаќинство.

Член 33

Брачните другари секој според своите способности се грижат за задоволување на потребите на семејството.

Член 33-а

Се забранува секаков вид на насилство во бракот и семејството.

III . ПРЕСТАНОК НА БРАКОТ

Член 34

Бракот престанува со смрт на еден од брачните другари, со прогласување на исчезнатиот брачен другар за умрен, со поништување и со развод на бракот.

Ако еден од брачните другари е прогласен за умрен, бракот престанува со денот, кој со правосилното решение е утврден како ден на неговата смрт.

Бракот престанува со поништување и со развод кога пресудата за поништување, односно развод, ќе стане правосилна.

1. Поништување на брак

Член 35

Бракот ќе се поништи ако се утврди дека при неговото склучување постоела некоја од брачните пречки предвидени во членовите 16 до 22 на овој закон.

Член 36

Поништување на брак може да бара еден од брачните другари, јавниот обвинител, како и физичко и правно лице кое за тоа има правен интерес, ако со овој закон не е определено поинаку.

Поништување на брак склучен под принуда може да бара само брачниот другар кој бил принуден да го склучи бракот. Тужба може да се поднесе во рок од една година од денот кога опасноста од извршувањето на принудата престанала.

Поништување на брак склучен во заблуда може да бара само брачниот другар кој во заблуда се согласил да склучи брак. Тужба може да се поднесе во рок од една година од денот на создавањето на заблудата.

Член 37

Правото на поднесување тужба за поништување на брак не преминува на наследниците на тужителот, но тие можат да ја продолжат започнатата постапка.

Член 38

Тужба за поништување на бракот поради причините утврдени во членовите 16 до 22 на овој закон, освен кога се работи за принуда, заблуда, како и за малолетство, може да се поднесе и по престанок на бракот.

Развод на брак

Член 39

Бракот може да се разведе со заемна согласност на брачните другари.

Ако брачните другари имаат заеднички малолетни деца или полнолетни деца над кои им е продолжено родителското право, потребно е да поднесат спогодба за начинот на вршењето на родителските права и должности и за издржувањето и воспитанието на децата.

Судот ќе донесе одлука за развод на бракот по заемна согласност на брачните другари ако утврди дека тие таа согласност ја донеле слободно, сериозно и непоколебливо.

Член 40

Бракот може да се разведе по барање на еден од брачните другари ако брачните односи се до таа мера нарушени што заедничкиот живот станал неподнослив.

Член 41

Брачниот другар може да бара развод на бракот ако брачната заедница фактички престанала подолго од една година.

Член 42

Во случај на развод или поништување на бракот, секој од поранешните брачни другари го задржува презимето што го има, а може да бара и промена на тоа презиме.

Член 43

Правосилната пресуда за развод или поништување на бракот, судот ја доставува до органот на управата надлежен за водење на матична книга на венчаните најдоцна во рок од 30 дена заради упис на промените, како и до центарот за социјална работа, ако во бракот имаат малолетни деца или деца над кои е продолжено родителското право.

ТРЕТ ДЕЛ ОДНОСИ НА РОДИТЕЛИ И ДЕЦА

I . РОДИТЕЛСКО ПРАВО

Член 44

Родителското право го сочинуваат правата и должностите на родителите да се грижат за личноста, правата и интересите на своите малолетни деца и децата над кои е продолжено родителското право.

Член 45

Родителското право им припаѓа на мајката и на таткото подеднакво. Ако еден од родителите е умрен или не е познат или му е одземено родителското право или ако од други причини е спречен да го врши родителското право, родителското право го врши другиот родител.

II . ПРАВА И ДОЛЖНОСТИ НА РОДИТЕЛИТЕ И ДЕЦАТА

Член 46

Родителите имаат право и должност да ги издржуваат своите малолетни деца, да се грижат за нивниот живот и за нивното здравје, да ги подготвуваат за самостоен живот и работа, да се грижат за нивното воспитание, школување и стручно оспособување.

Детето има право да биде издржувано од своите родители, да биде згрижено, да биде заштитен неговиот живот и здравје, да биде оспособено за самостоен живот и работа, да му се обезбедат оптимални услови за негово воспитување, школување и стручно оспособување, зависно од условите на семејството.

Член 47

Малолетните деца имаат право да живеат со своите родители.

Малолетните деца можат да живеат одвоено од своите родители само кога е тоа од непосреден интерес за децата или кога тоа е од заеднички интерес за децата и за родителите.

Детето има право да одржува лични односи и непосредни контакти со родителот со кого не живее.

Родителот со кого детето не живее има право и должност да одржува лични односи и непосредни контакти со своето дете.

Малолетните деца имаат право да одржуваат непосредни контакти со родителите и други блиски роднини на родителот кој е умрен, на кого му е одземено родителското право или од други причини е спречен да го врши родителското право.

Член 48

Родителите имаат право и должност да ги застапуваат своите малолетни деца. Детето има право да биде застапувано од своите родители или старатели.

Член 49

Поднесоците и изјавите за малолетните деца може полноважно да се доставуваат на едниот или на другиот родител, а ако родителите не живеат заедно, тогаш на родителот кај кого живее детето.

III. ЗАСНОВАЊЕ НА ОДНОСИ МЕЃУ РОДИТЕЛИ И ДЕЦА

1. Утврдување на татковство и на мајчинство

Член 50

Брачниот другар на мајката се смета за татко на детето родено за време на траењето на бракот или во рок од 300 дена по престанокот на бракот.

Член 51

За татко на детето родено надвор од брак се смета лицето кое детето ќе го признае за свое.

Татковство може да се признае пред матичар, центарот за социјална работа и суд. Органот пред кого е дадено ова признание должен е, без одлагање, записникот за признавање на татковството, да го достави до матичарот надлежен за упис на детето во матичната книга на родените.

Признавање на татковството може да биде направено и со тестамент.

Член 52

Изјава за признавање на татковството на дете родено надвор од брак може да се даде и преку полномошник.

Полномошното мора да биде заверено и да содржи изрично овластување на полномошникот да даде изјава за признавање на татковство на одредено дете кое го родила одредена мајка.

Член 53

Изјава за признавањето на татковство на дете родено надвор од брак може да се даде и пред раѓање на детето.

Изјавата дадена пред раѓање на детето произведува правно дејство под услов детето да се роди живо.

Член 54

Татковство не може да се признае по смртта на детето, освен ако тоа

оставило потомство.

Член 55

Татковството на дете родено надвор од брак може да признае секое полнолетно деловно способно лице, како и малолетно лице ако е постаро од 16 години, како и лице со ограничена деловна способност, доколку е способно да ја сфати содржината и значењето на изјавата за признавање на татковство.

Член 56

Признавањето на татковството произведува правно дејство и се запишува во матичната книга на родените само ако со тоа се согласи мајката на детето, која за тоа матичарот ја известува.

Изјавата за согласност за признавање на татковство мајката ја дава во рок од 30 дена по приемот на известувањето.

Кога мајката не е жива или е исчезната, со непозната адреса или со ограничена или одземена деловна способност, изјавата ја дава старателот на детето со одобрение на Центарот за социјална работа.

Член 57

Ако детето е постаро од 16 години, потребна е и негова согласност за признавање на татковството. Изјавата за согласност се дава во рок од 30 дена од денот на приемот на известувањето.

Ако детето е помало од 16 години, и е под старателство, бидејќи мајката е умрена или е со непознато живеалиште или престојувалиште или му е одземена деловната способност, изјава за согласност за признавање на татковството дава старателот на детето со одобрение на Центарот за социјална работа.

Член 58

Ако мајката на детето и детето кое е постаро од 16 години или старателот на детето кога е потребна неговата согласност, не се согласат со признавањето на татковството или не се изјаснат за тоа во рок од 30 дена по приемот на известувањето, лицето кое го признало детето за свое може да поднесе тужба заради утврдување дека е тој татко на детето.

Тужба може да се поднесе во рок од три месеци по приемот на известувањето за несогласување на лицата од став 1 на овој член, или по истекот на рокот од став 1 на овој член.

Член 59

Изјавата за признавање на татковство, како и изјавата на мајката и детето за согласност со признаеното татковство, не може да се отповикуваат.

Лице кое дало изјава за признавање на татковство, односно изјава за согласност со признавање на татковство, може да бара поништување на изјавата ако е таа предизвикана со принуда или е дадена поради измама или во заблуда.

Тужба за поништување на изјавата може да се поднесе во рок од една година од кога принудата престанала, односно од денот кога заблудата, односно измамата е откриена.

Член 60

Ако е детето малолетно или е деловно неспособно тужба во негово име може да поднесе мајката, додека го врши родителското право.

Старателот, со одобрение на Центарот за социјална работа може да поднесе тужба за утврдување на татковство додека трае старателството, но најдоцна до навршена 21 година од животот на детето.

Центарот за социјална работа може по службена должност да покрене

постапка за утврдување на татковство, доколку мајката вршејќи го родителското право ги занемарува интересите на детето и не покренала постапка за утврдување на татковство.

Член 61

За татко на детето, родено надвор од брак, ќе се смета лице кое со мајката на детето имало полови односи во време од најмалку 180 до 300 дена пред раѓањето на детето, доколку не се докаже спротивното.

При утврдувањето на татковството судот особено ги зема предвид и заедничкиот живот и меѓусебните односи на мајката на детето и на тужениот пред и по раѓањето на детето, како и медицинските и други докази кои не го исклучуваат тужениот дека е татко на детето.

Член 62

Не е дозволено утврдување на татковство на дете кое е зачнато со вештачко оплодување.

Член 63

Одредбите на овој закон за утврдување на татковство соодветно се применуваат и при утврдување на мајчинство.

2. Оспорување на татковство и на мајчинство

Член 64

Брачниот другар може да оспорува татковство на дете кое го родила неговата брачна другарка за време на траењето на бракот или пред истекот на 300 дена од престанокот на бракот, ако смета дека не му е татко на детето.

Тужбата за оспорување на татковство се поднесува во рок од три месеци од денот на дознавањето за раѓањето.

Ако брачниот другар на мајката е лишен од деловна способност или ако ја изгубил деловната способност пред истекот на рокот за оспорување на татковство, татковството може да го оспорува неговиот старател со одобрение на Центарот за социјална работа и тоа во рок од три месеци од кога дознал за раѓањето на детето.

Член 65

Ако по истекот на рокот за поднесување на тужба од став 2 на член 64, од овој закон се откријат факти и докази од кои произлегува дека брачниот другар не е татко на детето кое го родила неговата брачна другарка, на негово барање Врховниот суд на Република Македонија со решение може да определи нов рок за поднесување тужба за оспорување на татковство.

Барањето од став 1 на овој член не може да се поднесе по полнолетството на детето.

Член 66

Мајката може да оспорува татковство на лице кое според овој закон се смета за татко на нејзиното дете.

Тужбата за оспорување на татковството од став 1 на овој член се поднесува во рок од три месеци од раѓањето на детето.

Член 67

Детето може да оспорува дека му е татко лицето кое според овој закон се смета за негов татко.

Тужбата за оспорување на татковство детето може да ја поднесе најдоцна до навршување на 21 година од животот.

Во случаи кога брачниот другар на мајката, во рокот утврден во член 64 став 2 од овој закон, не поднел тужба за оспорување на татковство, а изјавил во тој рок пред центарот за социјална работа дека не се смета за татко на детето и кога мајката дала согласност за посвојување на детето на начин и во постапка утврдена во членот 106 од овој закон, тужбата за оспорување на татковството во рок од три месеца по истекот на рокот од членот 64 став 2 на овој закон, ја поднесува старателот на детето со одобрение на Центарот за социјална работа.

Член 68

Жената која во матичната книга на родените е запишана како мајка на детето може да го оспорува своето мајчинство ако смета дека не му е мајка.

Тужба заради оспорување на мајчинство може да се поднесе во рок од три месеци од дознавањето на фактот дека не му е мајка на детето, а најдоцна до полнолетство на детето.

Член 69

Жената која себе си се смета за мајка на детето може да го оспорува мајчинството на жената која во матичната книга на родените е запишана како мајка на детето под услов, со истата тужба да бара и утврдување на нејзиното мајчинство.

Тужбата од став 1 на овој член може да се поднесе во рок од три месеци од дознавањето дека е таа мајка на детето, а најдоцна до полнолетството на детето.

Во случаите од став 1 на овој член барањето за оспорување на мајчинство ќе биде одбиено доколку жената која се смета за мајка на детето не го докаже своето мајчинство.

Член 70

Детето може да го оспорува мајчинството на жената која во матичната книга на родените е запишана како негова мајка.

Тужбата заради оспорување на мајчинство детето може да ја поднесе до навршување на 21 година од животот.

Член 71

Оспорување на татковство не е дозволено кога мајката, со писмена согласност на нејзиниот брачен другар, е оплодена со вештачка инсеминација.

Член 72

Татковство не може да се оспорува по смртта на детето.

Член 73

Законските наследници на таткото, на мајката и на детето, немаат право да поднесуваат тужба за оспорување на татковство, односно мајчинство, но тие можат да ја продолжат тужбата поднесена од нив.

Член 74

До полнолетството на детето, како и во случаите кога детето е лишено од деловна способност, тужба за оспорување на татковство и мајчинство, во негово име, може да поднесе старателот, со одобрение на Центарот за социјална работа.

Член 75

Не е дозволено утврдување или оспорување на мајчинство и татковство во случај кога родителскиот однос настанал со посвојување.

IV . ВРШЕЊЕ НА РОДИТЕЛСКОТО ПРАВО

Член 76

Родителското право родителите го вршат заеднички и спогодбено. Во случај на несогласување на родителите во вршењето на родителското право решава Центарот за социјална работа.

Член 77

Ако тоа го бараат интересите на детето, родителите можат да го доверат детето на чување и воспитание на трето лице или да го сместат во соодветна установа.

Ако родителите или родителот кој сам го врши родителското право од оправдани причини подолго време отсутнуваат од местото на живеење и со себе не ги водат децата, децата можат да ги доверат на чување и воспитание на друго лице, доколку Центарот за социјална работа таквото сместување претходно го одобри. Ќе се смета дека одобрување е дадено доколку во рок од 30 дена по поднесувањето на барањето, Центарот за социјална работа не донесе решение.

Дете не може да се даде на чување и воспитание на лице кое не може да биде старател.

Член 78

Во случаите кога родителите на детето не живеат заедно, тогаш се спогодуваат кај кого од нив детето ќе остане на чување и воспитание, а ако за тоа не можат да се спогодат или ако нивната спогодба не одговара на интересите на детето, решение за тоа ќе донесе Центарот за социјална работа.

Центарот за социјална работа на барање на еден од родителите или по службена должност, ќе донесе ново решение за доверување на детето на чување и воспитание ако тоа го бараат изменетите околности.

Член 79

Во случаите кога родителите на детето не живеат заедно тогаш тие се спогодуват за начинот на одржување на личните односи и непосредни контакти со детето. Доколку родителите на детето во рок од најмногу два месеца не се согласат за начинот на одржување на личните односи и непосредни контакти со детето, Центарот за социјална работа донесува решение за тоа.

При определување на личните односи и непосредните контакти на детето со родителот, Центарот за социјална работа го информира детето и ги зема предвид неговите ставови и мислења во зависност од возраста и степен на развикот и го известува за можните последици од одлуките.

Центарот за социјална работа по барање на родителот може одново да го уреди начинот на одржување на личните односи и непосредни контакти на родителите со децата ако тоа го бараат изменетите околности.

Одржувањето на личните односи и непосредните контакти на децата со родителите може да се ограничи или привремено да се забрани само заради заштита на здравјето и на другите интереси на детето.

Во случај кога не се остварува правото на малолетното дете да одржува непосредни контакти со родителите и други блиски роднини на родителот кој е умрен, на кого му е одземено родителското право или од други причини е спречен да го врши родителското право, Центарот за социјална работа, донесува решение за начинот на одржување на непосредните контакти.

Член 80

Со пресудата со која се разведува бракот судот ќе одлучи за чувањето,

воспитанието и издржувањето на заедничките деца.

Ако родителите не се спогодиле за ова или ако нивната спогодба не одговара на интересите на децата, судот, откако ќе прибави мислење од центарот за социјална работа и ќе ги испита сите околности, ќе одлучи дали децата ќе останат на чување и воспитание кај еден родител или некои ќе останат кај мајката, а некои кај таткото или сите ќе бидат доверени на некое трето лице или установа.

Родителот на кого не му се доверени децата има право да одржува лични односи и непосредни контакти со нив, ако судот не определи поинаку со оглед на интересите на децата.

Судот, по барање на еден од разведените брачни другари или Центарот за социјална работа, ќе ја измени одлуката за чување и воспитание на децата и за односите на разведените брачни другари спрема нивните заеднички деца, доколку тоа го бараат изменетите околности.

Член 81

Судот ќе одлучи за доверување на децата на чување и воспитание и кога:

- 1) донесува пресуда со која се утврдува дека бракот не постои и
- 2) во спорови за утврдување или оспорување на татковство или мајчинство доколку донесувањето на одлуката со оглед на исходот на спорот и околностите за случајот е можно и потребно.

Кога донесува одлука за доверување на деца на чување и воспитание судот доколку е потребно ќе наложи на странката кај која се децата во определен рок да ги предаде децата на родителот, односно друго лице или установа.

Член 82

По поништувањето или разводот на бракот, во однос на вршењето на родителското право и уредувањето на личните односи и непосредни контакти со децата на родителот кај кого не се децата, Центарот ги има истите овластувања како и кога родителите се во брак.

V. НАДЗОР НАД ВРШЕЊЕТО НА РОДИТЕЛСКОТО ПРАВО

Член 83

Центарот за социјална работа врши надзор над вршењето на родителското право.

Член 84

Центарот за социјална работа е должен да презема потребни мерки заради заштита на личноста, правата и интересите на детето.

Секој граѓанин, орган и правно лице должен е да го извести Центарот за социјална работа веднаш штом дознае дека родителот не го врши родителското право или дека од други причини е потребна заштита на личноста, правата и интересите на детето.

Член 85

Ако тоа го бараат интересите на детето, Центарот за социјална работа ги предупредува родителите на недостатоците во воспитанието и развојот на детето и им помага детето правилно да го развиваат и воспитуваат, а може да ги упати тие самите или заедно со детето да посетат соодветно советувашиште или некоја друга здравствена, социјална или воспитна установа која може да им даде потребен совет.

Член 86

Ако тоа го бараат интересите на детето, Центарот за социјална работа може да донесе решение за постојан надзор над вршењето на родителското право во поглед на сите деца или само во поглед на некое од нив.

Член 87

Центарот за социјална работа со решение може да го одземе детето од едниот и да го довери на чување и воспитание на другиот родител, на некое друго лице или на соодветна установа, кога родителите, односно родителот кај кого детето живее го запостави детето во поглед на чувањето и воспитанието или кога постои сериозна опасност за неговиот правилен развој и одгледување.

Центарот за социјална работа може да донесе решение, со кое на родителот кој подолго од три месеца не давал издржување за детето, ќе му го ограничи правото да одржува лични односи и непосредни контакти со детето, се додека не ги изврши обврските спрема детето.

Центарот за социјална работа ќе донесе решение со кое на родителот кај кого детето не е доверено на чување и воспитување, ќе му го ограничи правото на одржување на лични односи и контакти со детето, доколку неоправдано повеќе од три пати непрекинато, не го почитувал решението на центарот за социјална работа.

Центарот за социјална работа може да донесе решение со кое ќе го даде детето на престој кај родителот на кого детето не му е доверено на чување и воспитание ореден временски период, но не подолго од 15 дена, доколку повеќе од два пати едно по друго другиот родител неоправдано не го почитувал решението на Центарот за социјална работа.

Центарот за социјална работа ќе донесе решение со кое на родителот ќе му го ограничи правото на одржување на лични односи и контакти со детето или истите ќе му ги забрани за одреден временски период, но не подолго од шест месеца, доколку во рокот определен со решението не го вратил детето или го задржал подолго од времето определено во решението или го однел во непознат правец.

Центарот за социјална работа ќе донесе решение со кое времено ќе го довери детето на другиот родител, трето лице или ќе го смести во друго семејство или во соодветна установа, како последен избор, доколку има сознанија дека личните односи и непосредните контакти на детето се прекинати подолго од два месеца поради не постапување по решение на Центарот за социјална работа од страна на родителот кај кого детето е доверено или поради нарушени партнерски односи, кои штетно се одразуваат врз развојот на детето.

Со одземањето на детето не престануваат другите права и должности на родителите спрема детето.

Во случаите од ставовите 1,2,3,4,5,6 и 7 на овој член, Центарот за социјална работа ги задолжува родителите да посетат соодветно советувашиште.

По престанок на причините поради кои детето е одземено од родителите, Центарот за социјална работа, со решение ќе го врати детето кај родителите.

Член 88

Центарот за социјална работа може сам или по предлог на родителите, односно на старателот, на лицето на кого детето му е доверено на чување и воспитание или на предлог на јавниот обвинител, да смести дете во соодветна установа ако дошло до пореметување на неговото поведение.

Член 89

Центарот за социјална работа кога постои оправдано сомнение за злоупотреба, може да бара од родителите да биде известен за начинот на

управување со имотот на детето.

Центарот за социјална работа може да бара судот, заради заштита на имотните интереси на детето, да дозволи преземање на мерки за обезбедување врз имотот на родителите.

Центарот за социјална работа може да бара од судот, заради заштита на имотните интереси на детето, да реши, родителите во поглед на управувањето со имотот на детето, да имаат положба на старател.

Член 90

На родителот кој го злоупотребува вршењето на родителското право или грубо го занемарува вршењето на родителските должности по прибавено мислење од центарот за социјална работа, му се одзема вршењето на родителското право со решение на судот, во вонпроцесна постапка.

Како злоупотреба или грубо занемарување на родителските должности во смисла на ставот 1 од овој член, ќе се смета ако родителот:

- спроведува физичко или емоционално насилство над детето;
- полово го искористува детето;
- го присилува детето на работа која не одговара на неговата возраст;
- му дозволува употреба на алкохол, дрога или други психотропни супстанции;
- го наведува детето на општествено неприфатливи поведенија;
- го напушти детето и подолго од три месеца не се грижи за детето, и
- ако на кој било друг начин грубо ги крши правата на детето.

На родителот може да му биде одземено вршењето на родителското право во поглед на сите деца или во поглед на некое од нив.

Член 91

Постапка заради одземање на родителското право може да поведе другиот родител, Центарот за социјална работа или јавниот обвинител.

Центарот за социјална работа е должен да поведе постапка за одземање на родителското право кога, на кој и да било начин, ќе дознае дека за тоа постојат причини утврдени со овој закон.

Центарот за социјална работа кога ќе дознае дека постои опасност од злоупотреба на родителското право или опасност од грубо занемарување на родителските должности, должен е веднаш да преземе мерки за заштита на личноста, правата и интересите на детето.

Член 92

Родителското право може, со одлука на судот, да му биде вратено на родителот кога ќе престане причината поради која тоа право му е одземено.

Предлог за враќање на родителското право може да поднесе родителот или Центарот за социјална работа.

VI. ПРЕСТАНОК И ПРОДОЛЖУВАЊЕ НА РОДИТЕЛСКОТО ПРАВО

Член 93

Родителското право престанува со полнолетство на детето, со стапување во брак на детето пред полнолетството и со посвојување.

Со стапување во брак малолетното лице се здобива со деловна способност.

Член 94

Судот, по предлог на родителите или на Центарот за социјална работа може, во вонпроцесна постапка, да одлучи родителите да продолжат да го вршат

родителското право, ако детето и по полнолетството поради пречки во психичкиот развој, не е способно само да се грижи за својата личност, права и интереси.

Кога ќе престанат причините поради кои родителското право било продолжено судот, по предлог на родителите или на Центарот за социјална работа, ќе одлучи за престанок на родителското право.

Одлуката на судот од ставовите 1 и 2 на овој член се заведува во матичната книга на родените и во книгите за евиденција на недвижности.

VI-a Семејно насилство

Член 94-а- се брише

Член 94-б

Се забранува секаков вид на насилство меѓу членовите на семејството, без оглед на пол и возраст.

Под семејно насилство се подразбира малтретирање, навредување, загрозување на сигурноста, телесно повредување, полово или друго психолошко или физичко насилство со кое се предизвикува чувство на несигурност, загрозување или страв спрема:

- брачниот другар, родителите или децата или други лица кои живеат во брачна или вонбрачна заедница или заедничко домаќинство,
- поранешен брачен другар или лица кои имаат заедничко дете или се наоѓаат во блиски лични односи, вклучувајќи ги односите кои настануваат со посвојувањето и старателството,
- браќа и сестри, полубраќа и полусестри,
- постарите членови во семејството или заедничкото домаќинство и
- лица - членови на семејството или заедничкото домаќинство чија деловна способност е делумно или целосно одземена.

Под блиски лични односи во смисла на овој закон се подразбираат лични односи помеѓу лица од различен пол кои се или биле во партнерски односи, а не живеат во вонбрачна заедница.

Член 94-в

Жртва на семејно насилство може да биде кое било лице од членот 94-б на овој закон, без оглед на пол и возраст.

Извршител на семејно насилство може да биде кое било лице од член 94-б на овој закон.

Член 94-г

Центарот за социјална работа секогаш кога има сознание дека над лице е сторено семејно насилство, сам или на барање на лицето или член на неговото семејство презема мерки на заштита на жртвата на семејно насилство.

Центарот за социјална работа секогаш кога има сознанија дека постои семејно насилство врз малолетно дете или лице со ограничена или одземена деловна способност презема мерки за заштита.

Сознанијата од ставовите 1 и 2 на овој член, Центарот за социјална работа ги добива од граѓани, службени и правни лица, кои се должни без одлагање да го известат Центарот за таквите сознанија.

Службеното и правното лице од ставот 3 на овој член кое во текот на своето работење преземале одредени дејствија при семејното насилство се должни веднаш, а најдоцна во рок од 72 часа од преземањето на дејствијата, службената документација и известувањето за преземените дејствија и друга

документација (записник, изјава од сведок, наоди од лекар и друго), да ги достават до надлежниот Центар за социјална работа.

Центарот за социјална работа секогаш кога има сознанија дека постои семејно насилство ги презема следниве мерки на заштита:

- 1) обезбедува нужно сместување за лицето - жртва на насилство, кое може да трае најмногу шест месеца со можност за продолжување за уште шест месеца;
- 2) обезбедува соодветна здравствена заштита;
- 3) обезбедува соодветна психо-социјална интервенција и третман;
- 4) ги упатува во соодветно советувашиште;
- 5) доколку во семејството има дете кое е на редовно школување, помага за продолжување на редовното образование;
- 6) го известува органот за прогон;
- 7) дава секаков вид на правна помош и застапување;
- 8) покренува постапки пред надлежниот суд и презема мерки кои произлегуваат од односите помеѓу родители и деца;
- 9) по потреба поднесува барање до судот за изречување на привремена мерка за заштита и
- 10) презема други мерки за кои ќе оцени дека се неопходни за решавање на проблемот.

Здружение на граѓани, регистрирано за остварување на цели и задачи од областа на социјалната заштита, само или во соработка со Центарот за социјална работа, може да ги преземе мерките на заштита утврдени во ставот 5 на овој член, освен мерките на заштита утврдени во точките 8 и 9. Здружението на граѓани е должно за преземените мерки во рок од 24 часа да го известат Центарот за социјална работа, надлежен според местото на живеење на лицето жртва на семејно насилство.

Центарот за социјална работа по добивањето на известувањето од став 6 на овој член, во рок од 24 часа изготвува соодветно решение. Здружението на граѓани е должно во рок од 72 часа од како се преземени мерките за заштита, целокупната документација да ја достави до Центарот за социјална работа заради негово натамошно постапување.

Член 94-д

Жртвата на семејно насилство може да поднесе предлог за изрекување на привремена мерка на заштита до надлежниот суд непосредно или преку Центарот за социјална работа.

Центарот за социјална работа ќе поднесе предлог на изречување на привремена мерка за заштита од семејно насилство до судот за малолетни и деловни неспособни лица секогаш кога родителот, старателот или законскиот застапник тоа нема да го сторат.

Центарот за социјална работа, предлогот од ставот 2 на овој член, за полнолетни и деловно способни лица, ќе го достави до судот, само со согласност на жртвата на семејното насилство.

Член 94-ѓ

Центарот за социјална работа кон предлогот од членот 94-д на овој закон доставува записник и извештај за преземените дејствија, во кој може да даде и предлог за изречување на привремена мерка со предлог на мерка.

Член 94-е

Надлежниот суд на сторителот на семејното насилство може да му ги изрече следниве привремени мерки на заштита:

- 1) забрани да се заканува дека ќе стори семејно насилство;
- 2) забрани да малтретира, вознемирува, телефонира, контактира или на друг

- начин комуницира со член на семејството, директно или индиректно;
- 3) забрани да се приближува до живеалиштето, училиштето, работното место или определено место кое редовно го посетува друг член на семејството;
  - 4) одреди отстранување од домот без оглед на сповестноста, до донесување на конечна одлука од надлежниот суд;
  - 5) забрани да поседува огнено или друго оружје или истото да му биде одземено;
  - 6) го задолжи да ги врати предметите кои се потребни за задоволување на секојдневните потреби на семејството;
  - 7) изрече задолжително издржување на семејството;
  - 8) нареди тужениот да посетува соодветно советувашиште;
  - 9) нареди задолжително лекување, доколку е корисник на алкохол и други психотропни супстанции или има некое заболување;
  - 10) го задолжи да ги надомести медицинските и другите трошоци настанати од семејното насилство и
  - 11) изрече која било друга мерка која судот ќе ја смета за неопходна за да се обезбеди сигурност и добростостојба на другите членови на семејството.

Член 94-ж

Предлог за изрекување на привремена мерка може да се поднесе без оглед дали се води кривична постапка.

Родител, старател или законски застапник може да поднесе предлог во име на малолетно дете и лице со ограничена или одземена деловна способност, како и за лице над кое е продолжено родителското право.

Член 94-з

Привремената мерка за заштита од семејно насилство може да трае најмалку три месеца, а најмногу една година.

Доколку семејното насилство продолжи и по истекот на мерката од членот 94-е на овој закон, Центарот за социјална работа може да поднесе барање за продолжување на некоја од мерките.

Член 94-с

Центарот за социјална работа го следи извршувањето на изречената мерка и за текот на спроведувањето на мерката го известува судот на негово барање.

Министерот за труд и социјална политика го пропишува начинот на спроведување и следењето на изречените мерки за заштита на семејството и лицата жртви на семејно насилство преземени од Центарот за социјална работа и за начинот на следење на привремените мерки изречени од судот.

Член 94-и

Центарот за социјална работа, односно жртвата на семејно насилство може да поднесе предлог до надлежниот суд за укинување на изречената мерка и пред истекот на рокот за кој е изречена мерката, доколку оцени дека истата ја постигнала целта заради која е изречена.

Центарот за социјална работа, односно жртвата на семејно насилство може да поднесе предлог за измена на изречената мерка или за нејзино продолжување, доколку оцени дека изречената мерка е несоодветна или дека ќе ги постигне бараните резултати, но дека за тоа е потребно истата да трае подолг временски период.

Член 94-ј

Во спроведување на заштитните мерки Центарот за социјална работа соработува со граѓани, правни лица и организации.

ЧЕТВРТИ ДЕЛ ПОСВОЈУВАЊЕ

1. Основни одредби

Член 95

Со посвојувањето се создаваат односи какви што настануваат со раѓањето (потполно посвојување) или само односи што постојат меѓу родители и деца (непотполно посвојување).

Каков однос ќе се создаде со посвојувањето зависи од волјата на посвоителот, на родителите на детето кое се посвојува, односно на неговиот старател и на самото дете ако е постаро од дванаесет години.

Член 96

Само малолетно лице може да биде посвоено.

Член 97

Посвојувањето може да се заснова само ако е во согласност со најдобриот интерес на малолетникот.

Посвојувањето се засновува пред Комисијата.

Член 97-а

Комисијата е составена од пет члена именувани од министерот за труд и социјална политика.

Член на Комисијата може да биде лице кое работи најмалку 15 години во областа и кое се истакнало во работењето.

Комисијата во својот состав мора да има: правник, педагог, психолог и социјален работник.

Мандатот на членовите на Комисијата е пет години.

Конститутивната седница на Комисијата ја свикува министерот за труд и социјална политика.

Претседателот на Комисијата се избира од членовите на Комисијата со мандат од една година.

Комисијата работи самостојно и одлуките ги донесува едногласно.

Комисијата донесува деловник за работа.

Комисијата за својата работа секои три месеца го известува, а секоја година поднесува извештај за својата работа до министерот за труд и социјална политика.

Член 97-б

Административно-техничките работи на Комисијата ги врши лице од Министерството за труд и социјална политика.

Член 97-в

е укинат со Одлука на Уставниот суд („Службен весник на Република Македонија" бр. 60/2005).

Член 98

Никој не може да биде посвоен од повеќе лица, освен кога како посвоители се јавуваат брачните другари.

Член 99

Посвоител, по правило, може да биде само државјанин на Република Македонија.

По исклучок од став 1 на овој член како посвоител може да се јави и лице кое е странски државјанин.

Во случаите од ставот 2 на овој член потребно е да се прибават извадоци од законот што се однесува на посвојувањето на земјата на посвоителите и други информации и докази за да се обезбедат најмалку еднакви или подобри услови за животот и развојот на детето.

Посвојувањето од лицето од став 2 на овој член се заснова со согласност на Комисијата, а по предлог на центарот за социјална работа.

Согласноста од ставот 4 на овој член ќе се издаде само ако детето не може да биде посвоено на територијата на Република Македонија.

2. Услови за посвојување

Член 100-а

Посвоител може да биде лице кое е деловно способно, кое има лични својства за успешно вршење на родителските права и да не е постаро од 45 години.

Посвоител може да биде лице најмалку 18 години постаро од посвоеникот.

По исклучок од ставот 1 на овој член како посвоител може да се јави лице кое е постаро од 45 години, но старосната граница меѓу посвоителот и посвоеникот не смее да биде поголема од 45 години.

Брачни другари можат да се јават како посвоители ако еден од нив не ја надминува горната старосна граница.

Член 100-б

Кога детето го посвојува брачниот другар на родителот на детето, детето може да биде посвоено без разлика на старосните граници утврдени во членот 100-а на овој закон.

Член 100-в

По исклучок од членот 100-а ставови 1 и 4 на овој закон како посвоител може да се јави и лице или брачни другари кои ја надминуваат горната граница на старост, доколку се посвојува брат или сестра на детето кое е веќе посвоено.

Член 101

Не може да се посвои сродник во права линија ниту брат ниту сестра.

Член 102

Посвоител не може да биде лице:

- а) на кое му е одземено или ограничено родителското право, како и лице на кое му е изречена казна за сторено кривично дело со ефективна казна затвор во траење од над шест месеца;
- б) на кое му е ограничена или одземена деловната способност;
- в) за кое постои основано сомневање дека положбата на посвоител ќе ја употреби на штета на посвоеникот;
- г) кое е душевно болно или лице со пречки во интелектуалниот развој, како и лице кое боледува од болест што може да го доведе во опасност здравјето и животот на посвоеникот;
- д) чија физичка попречност е од таков степен што може оправдано да се сомнева во можноста да се грижи за детето;
- ѓ) ако е постаро од 45 години;
- е) зависник од дрога или други психотропни супстанции или алкохол;
- ж) кое има тешко хронично заболување или е болно од неизлечива заразна

болест и

з) ако мислењето на стручниот тим на центарот за социјална работа е негативно во однос на можноста тие лица да бидат родители.

Член 103

За посвојување е потребна согласност на обата родители на посвоеникот, односно на неговиот старател, како и на посвоеникот ако е постар од дванаесет години.

Доколку родителот е малолетен, покрај неговата согласност се зема и согласност на законскиот застапник.

Не е потребна согласност на родител на кој му е одземена деловната способност или му е одземено вршењето на родителското право или на родител на кој повеќе од една година не му се знае престојувалиштето.

Не е потребна согласност ниту од родител на дете сместено во институција или друго семејство кој не пројавил интерес за детето повеќе од шест месеца од рокот во кој бил должен да го земе детето.

Не е потребна согласност ниту од посвоеникот кој до посвојувањето живеел во семејството на посвоителот пред наполнувањето на дванаесетгодишна возраст.

Не е потребна согласност од лицето кое мајката го посочила како родител на детето родено надвор од брак кој во рок од три месеци по раѓањето на детето не покренал постапка за признавање на тоа дете или за утврдување на татковство во однос на тоа дете.

3. Засновање на посвојување

Член 104

Лицето кое сака да посвои поднесува барање до Комисијата.

Кон барањето од став 1 на овој член се приложуваат документите определени со правилникот за водење на евиденција на посвоените лица и за определување на документи за посвојувањето, кој го донесува министерот за труд и социјална политика.

Важноста на документите од ставот 2 на овој член е една година.

Член 104-а

По приемот на барањето со документите, Комисијата врши проверка на документите и откако ќе констатира дека се исполнети условите од членот 104 став 2 на овој закон копија од барањето, заедно со копија од целокупниот предмет, во рок од 30 дена од денот на приемот на барањето ги доставува до центарот за социјална работа, надлежен според местото на живеење на подносителите на барањето.

Комисијата ако од извршената процена на документите утврди дека не се исполнети условите од членот 102 на овој закон, ќе донесе решение со кое ќе го одбие барањето.

Член 104-б

Центарот за социјална работа до кого е препратено барањето врши процена за подобноста на посвоителите и за мотивите на посвојувањето, преку континуирано следење на потенцијалните посвоители, најмалку шест месеца, но не повеќе од една година и врз основа на наодот и мислењето на стручниот тим изготвува предлог за упис во регистарот на можни посвоители.

Член 104-в

Во рокот утврден во членот 104-б на овој закон лицата кои сакаат да

посвојат дете можат да бидат упатени да посетат соодветно советувашиште.

Начинот на работата на советувашиштето од ставот 1 на овој член со акт ги утврдува министерот за труд и социјална политика.

Член 104-г

Центарот за социјална работа по извршувањето на работите од членот 104-б на овој закон, сите списи заедно со наодот и мислењето на стручниот тим со предлог за упис во регистарот на можни посвоители ги доставува до Комисијата.

Член 104-д

Комисијата во рок од 30 дена, но не повеќе од 60 дена, од денот на приемот на работите од членот 104-г на овој закон, донесува одлука и врши упис во регистарот на можни посвоители доколку се исполнети условите утврдени со овој закон или ќе го врати предметот на доработка и ќе определи рок во кој надлежниот центар за социјална работа е должен да постапи и да ги отстрани недостатоците ако таа тоа сама не го стори.

Комисијата ќе донесе решение за бришење од регистарот на можни посвоители, по засновање на посвојување, ако настане некој од условите утврдени во членот 20 од овој закон и поради смрт на посвоителот.

Член 104-ѓ

Центарот за социјална работа ги следи малолетните лица без родители и родителска грижа и дава предлог за упис во регистарот на можни посвоеници, кој го доставува до Комисијата.

Предлог од ставот 1 на овој член, заедно со наодот и мислењето од стручниот тим и поединечните наоди и мислења на стручните работници, центарот за социјална работа ги доставува до Комисијата, која е должна во рок од 30 дена од денот на приемот на работите од ставот 1 на овој член да изврши упис во регистарот на можни посвоеници.

Комисијата ќе донесе решение за бришење од регистарот на можни посвоеници, по засновање на посвојувањето, доколку родителот ја повлече согласноста од членот 107 на овој закон и поради смрт на посвоеникот.

Член 104-е

Министерот за труд и социјална политика со акт ја пропишува формата, содржината и начинот на водење на регистрите на можни посвоители и можни посвоеници.

Член 104-ж

Комисијата секогаш може да изврши проверка на основаноста на предлогот од членовите 104-г и 104-ѓ на овој закон на центарот за социјална работа.

Член 104-з

Комисијата примерок од одлуката и извадок од регистрите од членовите 104-г и 104-ѓ на овој закон заедно со копија од целокупната документација веднаш ги доставува до надлежниот центар за социјална работа, а подносителот на барањето го известува за извршениот упис.

Член 104-с

Центарот за социјална работа по приемот на работите од членот 104-з на овој закон предлага најсоодветни посвоители и предметот со предлог за сместување на детето во семејството на можните посвоители го доставува до Комисијата.

Комисијата може да изврши проверка на основаноста на предлогот од

ставот 1 на овој член и врз основа на податоците кои ги има во регистарот на можни посвоители и документите, може да одлучи детето да го смести во друго семејство.

Министерот за труд и социјална политика со акт ги пропишува поблиските услови и критериуми за избор на посвоители.

Член 104-и

Комисијата по извршените работи од членот 104-с на овој закон донесува решение за сместување на детето во семејството на посвоители и копии од списите на можните посвоители и посвоеникот, веднаш доставува до центарот за социјална работа, надлежен според местото на живеење на можните посвоители.

Во решението од ставот 1 на овој член, при потполно посвојување се внесуваат податоци за датумот и местото на раѓање на детето, од кои не може да се открие идентитетот на родителите на детето.

Сместувањето на детето од ставот 1 на овој член не може да биде пократко од два месеца, ни подолго од три месеца.

Доколку посвоител е брачниот другар на родителот на детето, сместувањето на детето од ставот 1 на овој член не може да биде пократко од еден месец, ниту подолго од два месеца.

Доколку детето е сместено во семејство на посвоители кои се странски државјани и кои не живеат на територијата на Република Македонија, семејството кај кое е сместено дете, е должно половина од периодот на сместување на детето да го поминат на територијата на Република Македонија.

По исклучок, доколку се посвојува дете постаро од три години, сместувањето на детето во семејството на посвоителите, може да биде и подолго од периодот утврден во ставовите 3 и 4 на овој член, но не подолго од шест месеца.

Центарот за социјална работа е должен континуирано да го следи сместувањето на детето и секој месец да доставува извештај до Комисијата.

Комисијата може во рокот утврден во ставот 3 на овој член, секогаш кога ќе оцени за потребни да изврши проверка на семејството каде што е сместено детето.

За времетраењето на сместувањето на детето во семејството на посвоителите, доколку е на возраст до седум месеца, посвоителот има право на породилно отсуство на товар на Фондот за здравствено осигурување на Македонија.

Доколку во семејството на посвоителите е сместено дете постаро од седум месеца, посвоителот има право на платено отсуство на товар на работодавачот за времетраењето на сместувањето.

Член 104-ј

Центарот за социјална работа по истекот на периодот на сместување, изготвува извештај за сместувањето и дава мислење детето да се посвои од конкретни посвоители и истиот го доставува до Комисијата заради засновање на посвојување.

Комисијата доколку од увидот во списите оцени дека предлогот на центарот за социјална работа не е во интерес на детето, истиот може да го одбие или предметот да го врати за дополнување на постапката или да предложи други посвоители.

Комисијата во рок од 30 дена од денот на приемот на работите од ставот 1 на овој член, донесува решение за засновање на посвојување.

Член 105

При засновање на посвојувањето е потребно присуство на посвоителот,

неговиот брачен другар, родителите, односно старателот на посвоеникот, како и на посвоеникот ако е постар од дванаесет години, освен на посвоеникот од став 5 на член 103 на овој закон.

Во оправдани случаи не е потребно присуство на брачниот другар на посвоителот, кој не се јавува како посвоител, ако својата согласност за посвојување ја дал пред центарот за социјална работа, на записник во кој мора да бидат точно означени посвоителот и посвоеникот.

Засновувањето на посвојувањето се врши без присуство на јавноста.

Член 106

Родителите, односно родителот кој сам го врши родителското право, согласноста детето да може да биде посвоено може да ја дадат и претходно пред центарот за социјална работа надлежен според местото на живеење на родителите, без да го определат посвоителот.

Ако детето нема живи родители, согласноста да биде посвоено ја даваат сродниците во права линија или старателот.

Кога лицата од став 1 на овој член дале таква согласност во постапката за засновање на посвојување согласноста за посвојување ја дава старателот на малолетното дете.

Согласноста по раѓање на детето, во писмена форма, во просториите на центарот за социјална работа, кој е месно надлежен, ја дават родителите од став 1 на овој член без оглед на видот на брачната заедница и врска.

Согласноста своерачно ја пишува родителот кој се согласува детето да го даде на посвојување, а ја потпишува родителот и овластен претставник на центарот за социјална работа.

Пред родителот да ја даде согласноста од ставот 1 на овој член, центарот за социјална работа ќе го запознае со сите последици од давањето на изјавата.

Член 107

Согласноста за посвојување родителите ја даваат по исполнување на три месеци возраст на детето.

Посвојувањето на детето може да се заснова најрано по навршување на три месеци старост на детето.

Согласноста за посвојување може да се повлече се до моментот на донесување на решение за сместување на детето во семејството на посвоителите, заради спроведување на постапката за посвојување.

Член 108-се брише

Член 109

Службеното лице на Комисијата, врз основа на исправите и изјавите за личниот идентитет на присутните лица утврдува дека тоа се лицата од член 105 на овој закон, а потоа ги запознава со правата и должностите што произлегуваат од посвојувањето и ќе побара изјави за согласност за посвојување од лицата кои се должни согласно со овој закон, да дадат таква изјава, односно ќе ги прочита нивните порано дадени изјави за согласност.

Член 110

При посвојувањето се составува записник и се донесува решение.

Во записникот и во решението за посвојувањето се внесуваат податоци за видот на извршеното посвојување, за спогодбата за личното име на посвоеникот, за местото на раѓање на детето и за неговите наследни права спрема посвоителот, доколку посвојувањето е непотполно.

Записникот го потпишуваат службеното лице од центарот за социјална

работа кое го застапува детето, родителите на детето, посвоителите и претседателот на Комисијата.

Член 111

По засновањето на посвојувањето во матичната книга на родените, како родители на детето се запишуваат посвоителите, а како место на раѓање на детето се запишува местото што спогодбено ќе го определат посвоителите и Комисијата.

Матичарот е должен да изврши нов упис во книгата на родените и за тоа да им издаде на посвоителите извод од матичната книга на родените.

Член 112

Комисијата решението за посвојување ќе го достави до надлежниот матичар најдоцна во рок од 15 дена заради упис во матичната книга на родените.

По извршениот нов упис во матичната книга на родените, матичарот е должен матичната служба да ја извести заради бришење на стариот упис.

4. Права и должности на посвоителот и на посвоеникот

Член 113

Со потполното посвојување меѓу посвоителот и неговото семејство и посвоеникот и неговото потомство се создаваат права и должности кои постојат меѓу крвни роднини.

Со потполното посвојување престануваат заемните права и должности меѓу посвоеното дете и неговото поранешно семејство.

Ако посвоителот е брачен другар на еден од родителите на посвоеникот, посвојувањето не влијае врз односите меѓу посвоеникот и тој родител, како и спрема неговите роднини.

Член 114

При потполното посвојување наследните права на посвоеникот и неговото потомство спрема посвоителот и неговото семејство и на посвоителот и неговото семејство спрема посвоеното дете и неговото потомство се изедначени со наследните права меѓу крвните роднини.

Член 115

Со непотполно посвојување меѓу посвоителите и посвоеникот настануваат само односи меѓу родители и деца.

Наследните права меѓу посвоителот и посвоеникот и неговото потомство при непотполното посвојување се заемни.

При непотполното посвојување, наследните права на посвоеникот спрема посвоителот може да се ограничат или сосема да се исклучат ако во моментот на посвојувањето посвоителот има свои родени деца.

Ако како посвоители при непотполното посвојување се јавуваат брачни другари, наследните права на посвоеникот може различно да се определат спрема секој од нив.

Доколку наследните права на посвоеникот биле ограничени или исклучени, посвоителот не може да го наследи посвоеникот и неговото потомство по закон.

5. Престанок на посвојување

Член 116

Потполно посвојување не може да се раскине.

Член 117

Непотполното посвојување може да престане по спогодба меѓу посвоителот и посвоеникот според одредбите кои важат за посвојувањето.

Ако посвоеникот е малолетен, центарот за социјална работа е должен да испита дали престанувањето на посвојувањето е во согласност со најдобриот интерес за посвоеникот.

Член 118

Комисијата може да реши непотполното посвојување да престане ако утврди дека тоа го бараат интересите на малолетниот посвоеник.

Секој граѓанин, орган и правно лице до Комисијата можат да поднесат претставка за потребата за престанок на непотполното посвојување кога е тоа во интерес на малолетниот посвоеник.

Член 119

Комисијата по барање на посвоителот или посвоеникот кога ќе се утврди дека за тоа постојат оправдани причини може да реши непотполното посвојување да престане.

Член 120

Ако во текот на постапката за раскинување на непотполното посвојување настапи смрт на посвоеникот или на посвоителот, барањето за раскинување на посвојувањето можат да го продолжат нивните законски наследници.

Член 121

По престанокот на непотполното посвојување, надлежниот центар за социјална работа може да го задолжи посвоителот да го издржува посвоеникот до полнолетството врз товар на посвоителот, земајќи ја предвид нивната имотна состојба.

Надлежниот центар за социјална работа, може да утврди обврска на полнолетниот посвоеник за издржување на посвоителот кој не е способен за стопанисување и нема средства за живот.

Член 122

Со престанок на непотполното посвојување одново настануваат заемни права и должности меѓу посвоеникот и неговото поранешно семејство.

Посвоеникот го добива своето поранешно презиме, а по негово барање може да го задржи презимето што го добил при посвојувањето, ако со тоа се согласи посвоителот.

Член 123

Правосилното решение за престанок на непотполното посвојување се доставува на надлежниот матичар заради упис во матичната книга на родените.

Член 123-а

Податоците за заснованите посвојувања се службена тајна.

ПЕТТИ ДЕЛ СТАРАТЕЛСТВО

I . ОСНОВНИ ОДРЕДБИ

Член 124

Со старателството Републиката им дава посебна заштита на малолетните деца кои се без родителска грижа и на полнолетни лица на кои им е одземена или ограничена деловната способност.

Според одредбите на овој закон заштитата им се дава и на други лица кои не се во состојба или немаат можност сами да се грижат за заштитата на своите права и интереси.

Републиката обезбедува заштита и на малолетни лица жртви на трговија со луѓе.

Член 125

Работите на старателството ги врши центарот за социјална работа непосредно, преку старатели или други лица кои вршат работи сврзани со старателството.

Надлежноста на центарот за социјална работа се определува според местото на живеалиштето, а ако нема живеалиште, според престојувалиштето на лицето кое треба да се стави под старателство.

Местото на живеалиштето и местото на престојувалиштето се определуваат според моментот кога настанале условите за ставање под старателство.

Член 126

Центарот за социјална работа презема потребни мерки за остварување на целите на старателството.

Центарот за социјална работа во подготвувањето, донесувањето и спроведувањето на своите решенија, односно мерки, применува облици на социјална заштита, методи на социјална и друга стручна работа, како и се користи со услугите на социјалните, здравствените, образовно-воспитните и други установи.

Член 127

Постапка за ставање под старателство се поведува по службена должност или по барање на заинтересираните лица.

Постапката од став 1 на овој член е итна.

Член 128

За потребата некое лице да се стави под старателство или врз него да се примени некој облик на заштита што ја дава центарот за социјална работа, должни се да го известат тој орган:

- 1) матичарот и државните органи кога во вршењето на работите од своја надлежност ќе дознаат за таков случај;
- 2) роднините, членовите на семејството и соседите и
- 3) претпријатијата, установите, месните заедници и другите организации и заедници.

Член 129

Кога центарот за социјална работа ќе дознае за потребата некое лице да се стави под старателство, тој веднаш презема соодветни мерки за заштита на личноста, правата и интересите на тоа лице и поведува постапка за ставање под старателство.

При определување на обликот на заштитата врз лицето кое се става под

старателство, центарот за социјална работа првенствено ќе се раководи од интересите на лицето кое се става под старателство и интересите на неговото семејство, како и од материјалните можности, при што во реализацијата на заштитата соработува со соодветни организации и органи.

Член 130

Центарот за социјална работа според Законот за општа управна постапка решава за ставање под старателство, за поставување или за разрешување од должност старател, за обемот на овластувањата на старателот и за правата и правните интереси на лицето под старателство и за престанок на старателството.

Во другите случаи центарот за социјална работа постапува на најцелисходен начин, зависно од природата на мерките на старателството што ги определува.

Центарот за социјална работа може да ги менува своите порано донесени решенија, кога тоа го бараат интересите на лицето под старателство, ако со тоа не се засегнуваат правата на трети лица.

Член 131

Лицето под старателство, кое е во состојба да го стори тоа, неговите роднини, како и претпријатијата и установите, органите и организациите предвидени во член 128 од овој закон, како и секој граѓанин можат да поднесат приговор за работата на старателот и за работата на центарот за социјална работа.

Приговорот за работата на старателот се доставува до центарот за социјална работа, а приговорот на работата на центарот за социјална работа се доставува до Министерството за труд и социјална политика.

Член 132

Центарот за социјална работа ги испитува приговорите и ако најде дека се основани, ќе определи мерки кои треба да се преземат.

Ако Министерството за труд и социјална политика најде дека приговорот е основан, ќе даде упатство на центарот за социјална работа. Центарот за социјална работа по добиеното упатство решава кои мерки ќе ги презема и за тоа го известува второстепениот орган.

Член 133

Трошоците за спроведување на мерките што се преземаат во интерес на лицето под старателство се покриваат од:

- 1) приходите на лицето под старателство;
- 2) средствата добиени од лица кои се должни да му даваат издржување на лицето под старателство;
- 3) имотот на лицето под старателство;
- 4) средствата на лицето под старателство остварени како право од социјална заштита и
- 5) други извори.

Член 134

Центарот за социјална работа е должен да води евиденција за лицата ставени под старателство, за преземените мерки на старателство и за имотот на лицето под старателство.

За водење на евиденцијата и документацијата од став 1 на овој член министерот за труд и социјална политика донесува упатство.

II . СТАРАТЕЛ

Член 135

На лицето под старателство центарот за социјална работа назначува старател, доколку не одлучи должноста старател да ја врши непосредно.

За старател се поставува лице кое има лични својства и способности за вршење на должноста старател, а кое претходно ќе даде согласност да биде старател.

За старател првенствено се поставува близок роднина на лицето под старателството.

При поставување на старател, центарот за социјална работа ги зема предвид и желбите на лицето под старателство, ако тоа е во состојба да ги изрази, како и желбите на неговите блиски роднини.

Член 136

Исто лице може да биде поставено за старател и за повеќе лица ако за тоа се согласи, ако тоа не е во спротивност со интересите на некое од лицата кои се ставаат под старателство и ако со тоа тие се согласат.

Член 137

На лице под старателство сместено во воспитна, социјална, здравствена или друга установа или организација, како и во друго семејство или лице, центарот за социјална работа ќе му постави старател за вршење на работите на старателството што лицето, семејството или установата не ги врши во рамките на својата редовна дејност.

Член 138

Центарот за социјална работа може со решение да ги ограничи овластувањата на старателот и да реши одделни работи од старателството да ги врши непосредно.

Ако центарот за социјална работа ја врши старателската функција во смисла на став 1 од овој член тој може одделни работи да ги довери да ги вршат стручни лица во негово име и под негов надзор.

Член 139

Не може да биде старател лице:

- 1) на кое му е одземено вршењето на родителското право;
- 2) на кое му е одземена или ограничена деловната способност;
- 3) чии интереси се во спротивност со интересите на лицата под старателство, односно кое не дава гаранција дека лицето под старателство правилно ќе го воспита и одгледа и
- 4) од кое, со оглед на неговото поранешно и сегашно поведение, личните својства и односите со лицето под старателство и неговите родители, не може да се очекува дека правилно ќе ја врши старателската функција.

Член 140

Центарот за социјална работа во решението со кое го поставува старателот, ги определува неговите должности и обемот на неговите овластувања.

Центарот за социјална работа пред да го донесе решението од став 1 на овој член, го запознава старателот со значењето на старателството, со неговите права и должности и со другите поважни податоци потребни за вршење на должноста старател.

Центарот за социјална работа на старателот му издава старателска исправа во која е содржан обемот на неговите овластувања.

Член 141

За ставање под старателство и за престанок на старателството центарот за социјална работа го известува матичарот во рок од 15 дена од денот на правосилноста на решението.

Ако лицето ставено под старателство има недвижен имот центарот за социјална работа ќе го извести и надлежниот орган кој ги води книгите за евиденција на недвижностите.

Член 142

Старателот е должен во рамките на своите овластувања совесно да се грижи за личноста и за правата и интересите на лицето под старателство и совесно да управува со неговиот имот.

Старателот не може без претходно одобрение од центарот за социјална работа да презема работи кои ги минуваат рамките на редовното работење или управување со имотот на лицето под старателство.

Старателот не може да дава подароци или да прави други располагања со имотот на лицето под старателство без надомест и не може лицето под старателство да го обврзува како гарант.

Член 143

Ако лицето под старателство има имот, центарот за социјална работа ќе донесе решение да се изврши попис и процена и имотот да се предаде на старателот на управување.

Пописот и процената на имот на лицето под старателство го врши комисија именувана од центарот за социјална работа.

На пописот и процената на имотот на лицето под старателство задолжително присуствуваат старателот и лицето под старателство, ако е во состојба да сфати за што се работи, како и лицата во чие владение е имотот на лицето под старателство.

Член 144

По исклучок на член 142 на овој закон, центарот за социјална работа, може да изврши попис и процена на имотот и да преземе други мерки за обезбедување на имотот на лицето кое се става под старателство и пред донесување на решение за ставање под старателство, доколку за тоа постојат оправдани причини.

Во случај на непосредна опасност по имотот на лицето под старателство во поглед на неговиот недвижен имот, центарот за социјална работа може и пред пописот и процената на имотот да побара од судот заверка во јавните книги за евиденција на недвижности за поведување на постапка за ставање на тоа лице под старателство.

Член 145

Ако лицето под старателство има имот надвор од подрачјето на надлежниот центар за социјална работа, центарот за социјална работа грижата за тој имот може да му ја довери на центарот за социјална работа на чие подрачје се наоѓа имотот.

Центарот за социјална работа на кого му е доверена грижата за имотот може да определи посебен старател над тој имот или да се грижи за него непосредно.

Органот од став 2 на овој член е должен еднаш годишно да го известува надлежниот центар за социјална работа за состојбата на имотот.

Решавањето за располагање со имотот од став 1 на овој член го задржува надлежниот центар за социјална работа.

Член 146

Старателот е должен со помош на центарот за социјална работа да презема потребни мерки за обезбедување средства неопходни за спроведување на мерките кои во интерес на лицето под старателство ги определил центарот за социјална работа.

Член 147

Старателот, само со одобрение на центарот за социјална работа, може да ги презема во име и за сметка на лицето ставено под старателство следниве работи:

- 1) да го отуѓи или оптовари недвижниот имот;
- 2) да отуѓи движни предмети од поголема и од посебна лична вредност или да располага со имотни права од поголема вредност;
- 3) да се откаже од наследство или од легат или да одбие подарок и
- 4) да презема други мерки определени со закон.

Центарот за социјална работа во постапката за давање на одобрение за старателот во поглед на располагањето и управувањето со имотот, односно со правата на лицето под старателство, ја определува намената на прибавените средства и врши надзор над нивната употреба.

Член 148

Старателот не може да го застапува лицето под старателство во правни дела во кои како друга странка учествува брачниот другар или близок роднина на старателот, туку за таков случај центарот за социјална работа ќе му постави на лицето под старателство друг старател или самиот ќе го застапува.

Член 149

Старателот може без одобрение од центарот за социјална работа да отуѓи плодови, ситна стока, предмети што се подложни на брзо расипување и други предмети, доколку е тоа во рамките на редовното работење и управување со имотот.

Паричните средства добиени со продажба на предметите од став 1 на овој член можат да се користат само за задоволување на потребите на лицето под старателство.

Член 150

Старателот може за работи за кои не е потребно одобрение да бара совет од центарот за социјална работа, кој е должен таков совет да даде.

Центарот за социјална работа е должен на старателот да му укаже помош во вршење на работите кои тој не е во можност самиот да ги изврши, а особено во составување на подавки, во застапување пред судот и пред други органи.

Член 151

Старателот, лицето, другото семејство и установа во кое е сместено лицето под старателство се должни на центарот за социјална работа да му доставуваат извештај за својата работа секоја година, како и тогаш кога тоа тој ќе го побара.

Во случај старателството да го врши непосредно центарот за социјална работа извештај за работата е должен да поднесе неговиот работник или друго лице кое во името на центарот за социјална работа ги врши работите на старателството.

Извештајот се поднесува писмено или усмено на записник.

Од извештајот на старателот треба да се види неговата грижа за лицето ставено под старателство, а особено за неговото здравје, издржувањето и оспособувањето за самостоен живот, а кај малолетните лица под старателство и

за нивното воспитание и образование, како и за се друго што е од значење за личноста на лицето под старателство.

Извештајот од ставовите 1 и 2 на овој член треба да содржи и податоци за управувањето и располагањето со имотот на лицето под старателство и за сите приходи и расходи на лицето под старателство во изминатата година, како и за крајната состојба на неговиот имот.

Член 152

Старателот ги врши своите должности, по правило без надоместок.

Центарот за социјална работа може на старателот да му определи и надомест како награда, ако вложил дополнителен труд и се истакнал во вршењето на своите должности.

Висината на надоместокот на трошоците за старателот од став 2 на овој член ја утврдува центарот за социјална работа.

Наградата и надоместокот на трошоците ги одобрува центарот за социјална работа од приходот на лицето под старателство, а доколку со тоа би се загрозило издржувањето на лицето под старателство тие трошоци ќе паднат на товар на буџетот на Републиката.

Член 153

Старателот е должен да му ја надомести штетата на лицето под старателство што му ја сторил со неправилно, несовесно или невнимателно вршење на должноста.

Центарот за социјална работа го утврдува износот на штетата и го повикува старателот во определен рок штетата да ја надомести. Доколку старателот не ја надомести утврдената штета во определениот рок центарот за социјална работа непосредно ја надоместува штетата на лицето под старателство.

Центарот за социјална работа може кај надлежниот суд да бара од старателот надомест на исплатениот износ од став 2 на овој член.

Заради обезбедување на правата на лицето под старателство, повредени со работењето на старателот, центарот за социјална работа е должен спрема старателот да преземе и други мерки предвидени со закон.

Член 154

Ако старателот умре или самоволно престане да ја врши старателската должност или ако настанат околности кои го спречуваат старателот да ја врши својата должност, центарот за социјална работа е должен, без одлагање, да преземе мерки на заштита на интересите на лицето под старателство и да му постави нов старател.

Член 155

Центарот за социјална работа ќе го ослободи од вршење на старателската должност ако тоа тој самиот го побара, водејќи сметка за интересите на лицето под старателство, но најдоцна во рок од три месеци од денот на поднесувањето на барањето.

Центарот за социјална работа ќе го смени старателот ако утврди дека во вршењето на должноста тој е невнимателен, ги злоупотребува овластувањата, дека со неговата работа се загрозуваат интересите на лицето под старателство или ако смета дека за лицето под старателство е покорисно да му се постави друг старател.

Член 156

Кога на старателот ќе му престане старателската должност согласно со одредбите на член 155 од овој закон, центарот за социјална работа е должен

веднаш да ги преземе сите потребни мерки за заштита на интересите на лицето под старателство и да му постави нов старател.

Старателот на кого му престанала старателската должност, должен е на центарот за социјална работа да му поднесе извештај и сметка за своето работење и на новиот старател да му ја предаде должноста со записник во рокот што ќе го одреди центарот за социјална работа, но не повеќе од 30 дена.

Член 157

Во случај на престанок на потребата за старателство Центарот за социјална работа ќе го повика старателот во определен рок да поднесе извештај за работата и за состојбата на имотот на лицето под старателство, како и да го предаде имотот на управување на лицето кое било под старателство, односно на родителот или на посвоителот.

Предавањето на имотот се врши во присуство на старателот, лицето кое било под старателство, односно на родителот или посвоителот и на претставник на центарот за социјална работа.

Член 158

Центарот за социјална работа е должен да преземе мерки за обезбедување на правата и интересите на лицето под старателство што произлегуваат од работењето на старателот, како и мерки за заштита на правата и на интересите и на други лица кои произлегуваат од односите на старателството.

III. СТАРАТЕЛСТВО НАД МАЛОЛЕТНИ ЛИЦА

Член 159

Под старателство ќе се стави малолетно лице без родителска грижа. Дете без родителска грижа е дете чии родители не се живи кои се исчезнати, непознати или се со непознато живеалиште повеќе од една година и дете чии родители без оглед на причините привремено или трајно не ги извршуваат своите родителски права и должности.

Член 160

Старателот на малолетно лице е должен да се грижи како родител за личноста на малолетникот, а особено за неговото здравје, воспитание, образование и оспособување за самостоен живот и работа.

Член 161

Старателот може само со одобрение на центарот за социјална работа:

- да го прекине образованието на малолетникот или да го промени видот на образованието;
- да одлучи за изборот, вршењето или промената на занаетот на малолетникот и
- да преземе и други мерки во поглед на личноста на малолетникот определени со закон.

Член 162

Малолетник под старателство кој наполнил 15 години од животот може сам, без одобрение на старателот, да заснова работен однос и слободно да располага со остварената плата, при што е должен сам да придонесува за своето издржување, воспитание и стручно оспособување.

Малолетник од став 1 на овој член може сам да презема правни работи за кои, доколку се од поголемо значење, потребно е одобрение од неговиот

старател.

За работите од член 161 на овој закон кои старателот не може сам да ги преземе, потребно е согласност од центарот за социјална работа.

Член 163

Старателството над малолетно лице престанува со неговото полнолетство, со склучување на брак, со посвојување или кога ќе престане било која од причините утврдено во член 159 став 2 на овој закон.

Центарот за социјална работа ќе продолжи да му дава помош на лицето на кое старателството му престанало поради полнолетство ако тоа, додека траело старателството, од оправдани причини не можело да се оспособи за самостоен живот и работа.

Член 164

Ако и по полнолетството, поради пречки во психичкиот развој лицето не е способно само да се грижи за себе и за своите права и интереси, старателот или центарот за социјална работа ќе поведат постапка тоа лице по друг основ да биде ставено под старателство.

IV . СТАРАТЕЛСТВО НАД ЛИЦА НА КОИ ИМ Е ОДЗЕМЕНА ИЛИ ОГРАНИЧЕНА ДЕЛОВНАТА СПОСОБНОСТ

Член 165

Лицата на кои со одлука на судот делумно или целосно им е одземена деловната способност, центарот за социјална работа ги става под старателство.

Деловната способност е способност на лице да изрази правно релевантна волја за учество во правниот промет.

Член 166

Правосилното решавање за одземање, односно ограничување на деловната способност судот веднаш го доставува до центарот за социјална работа кој, во рок од 30 дена од денот на приемот на решението, го става лицето под старателство.

Член 167

Старателот на лице на кое му е одземена или ограничена деловната способност, должен е да се грижи особено за неговата личност, права, интереси, сместување и здравје, имајќи ги предвид причините поради кои на лицето му е одземена, односно ограничена деловната способност, настојувајќи тие да бидат отстранети, а лицето да се оспособи за самостоен живот и работа.

Член 168

Старателот на лице на кое му е одземена деловната способност ги има правата и должностите на старател на малолетно лице кое нема наполнето 15 години живот.

Старателот на лице на кое му е ограничена деловната способност има должности и права на старател на малолетно лице кое има наполнето 15 години живот.

Член 169

Судот е должен веднаш да го извести центарот за социјална работа кога ќе се поведе постапка за одземање на деловната способност на лицето.

Центарот за социјална работа во постапката за одземање на деловната

способност на лицето може на тоа лице да му постави привремен старател, ако најде дека е тоа потребно.

Должноста привремен старател престанува веднаш штом ќе се постави постојан старател или штом решението на судот со кое се одбива предлогот за одземање на деловната способност ќе стане правосилна.

Член 170

Привремениот старател има исти права и должности како старател над малолетно лице кое навршило 15 години живот.

Центарот за социјална работа може, ако е тоа потребно, да ги прошири правата и должностите на привремениот старател како на старател над малолетно лице кое не навршило 15 години живот.

Член 171

Ако старателот утврди дека кај лицето на кое му е одземена деловната способност настанале околности кои упатуваат на потреба за враќање на деловната способност, односно за измена на поранешната одлука, тој е должен, без одлагање, за тоа да го извести центарот за социјална работа.

Член 172

Старателството над лице на кое му е одземена деловната способност престанува кога со решение на судот ќе му се врати деловната способност.

V . СТАРАТЕЛ ЗА ПОСЕБНИ СЛУЧАИ

Член 173

Центарот за социјална работа ќе му постави старател за одделни работи или определен вид работи на лице чие место за живеење не е познато, а кое нема застапник, на непознат сопственик на имот кога е потребно некој да се грижи за тој имот, како и во други случаи кога е тоа потребно заради заштита за правата и интересите на одделни лица.

Старател на лицата од став 1 на овој член, под услови утврдени со закон, може да постави и органот пред кој се води постапката. Овој орган е должен за тоа без одлагање да го извести центарот за социјална работа.

Центарот за социјална работа спрема старателот поставен во смисла на став 2 на овој член ги има сите овластувања како и спрема старателот кого сам го поставил.

Член 174

Центарот за социјална работа може да постави посебен старател на:

- лице над кое родителите го вршат родителското право за водење спор меѓу него и неговите родители, за склучување на одделни правни дела меѓу нив, како и во други случаи кога нивните интереси се во спротивност и
- лице под старателство за водење спор меѓу него и старателот, за склучување правни дела меѓу нив, како и во други случаи кога нивните интереси се во спротивност.

Кога меѓу малолетници над кои исто лице врши родителско право или меѓу лица кои имаат ист старател треба да се води спор или да се склучи правно дело во кое интересите на малолетните, односно на лицата под старателство се во спротивност, центарот за социјална работа на секое од нив ќе постави посебен старател за водење на спорот, односно склучување на правното дело.

Кога родителите, старателите и државните органи во вршењето на должноста, ќе дознаат за случаите од став 2 на овој член, должни се за тоа да го

известат центарот за социјална работа.

Член 175

Центарот за социјална работа во случаи предвидени со овој закон, ќе преземе потребни мерки за заштита на личноста, правата и интересите на странски државјани додека органот на државата, чиј државјанин е тој, не донесе потребно решение и не преземе определени мерки.

Член 176

На барање на лице кое поради болест, старост или од други оправдани причини не е способно само да се грижи за себе за своите права и правни интереси, центарот за социјална работа може да му постави старател за одделни работи или за определен вид работи.

На барање на лицето од став 1 на овој член центарот за социјална работа ќе донесе решение за престанок на старателството.

Член 177

При поставувањето на старател според одредбите на членовите 175 и 176 од овој закон, центарот за социјална работа обемот на должностите и правата на старателот, го определува во зависност од околностите на секој одделен случај.

V-а Старателство над малолетни лица-жртви на трговија со луѓе

Член 177-а

Дете-жртва на трговија со луѓе е малолетно лице до 18 години, кое со или без негова согласност, на кој било начин, станало жртва на трговија со луѓе заради експлоатација.

Во случај на несигурност за возраста на жртвата и кога постојат причини да се верува дека таа е дете, се смета дека е дете и додека се чека да се потврди неговата возраст, му се изрекуваат мерки на заштита кои што се предвидени за дете-жртва на трговија со луѓе.

Член 177-б

Центарот за социјална работа, секогаш кога ќе добие известување од Министерството за внатрешни работи дека е идентификувано малолетно лице-жртва на трговија со луѓе, веднаш презема мерки за заштита на личноста, правата и интересите на детето и го става под старателство.

За старател на малолетно лице-жртва на трговија со луѓе се поставува лице кое е обучено за работа со деца-жртви на трговија со луѓе.

Член 177-в

Центарот за социјална работа, во извршувањето на своите работи, е должен да:

- соработува со Министерството за внатрешни работи, јавниот обвинител, старателот, семејството, родителите и други органи, установи, институции и лица кои можат да му помогнат во остварувањето на најдобриот интерес на детето,
- направи процена на подобноста на семејството,
- го следи однесувањето на детето,
- дава стручна помош на семејството и детето и
- ги презема сите мерки за кои цени дека се во најдобар интерес на детето.

Член 177-г

Старателот од членот 177-б став 2 на овој закон во извршувањето на

своите должности соработува со центарот за социјална работа, Министерството за внатрешни работи, јавниот обвинител и други релевантни институции и установи, кои се надлежни да преземаат дејствија за заштита на личноста, правата и интересите на детето.

Член 177-д

Старателот на малолетно лице-жртва на трговија со луѓе е должен да се грижи како родител за личноста, правата и интересите на детето под старателство, а посебно:

- да ја чува тајноста на идентитетот на детето и
- да ја чува тајноста на идентитетот на семејството.

Старателот на дете-жртва на трговија со луѓе, во заштитата на детето, е должен да:

- обезбеди детето да добие здравствена и психо-социјална помош и заштита,
- го придружува детето до безбедното место на згрижување,
- обезбеди за детето целосна и навремена правна помош и заштита,
- извади лични документи за детето,
- обезбеди детето да ги добие сите информации на својот мајчин јазик,
- помогне во процесот на пронаоѓањето и враќањето на детето во семејството или враќање во земјата на потекло,
- преземе мерки за продолжување на образованието,
- биде во постојан контакт со центарот за социјална работа,
- доставува редовно извештаи за преземените дејствија и
- преземе други мерки за заштита на личноста, правата и интересите на детето, водејќи се секогаш од најдобриот интерес на детето.

Член 177-ѓ

Старателот над дете-жртва на трговија со луѓе, може само со одобрение на центарот за социјална работа, покрај работите од член 177-д на овој закон, да:

- го смести детето кај другиот родител, друго лице или во установа,
- го промени местото на престој на детето,
- го врати во матичното семејство,
- го врати во матичната држава,
- обезбеди здравствена и психо-социјална помош и
- преземе дејствија или да донесе одлуки кои се од значење за животот, здравјето и личноста на детето.

Член 177-е

Дете-жртва на трговија со луѓе по наполнување на 15 години возраст ги има овластувањата утврдени во членот 162 од овој закон.

За дете-жртва на трговија со луѓе-странец во Република Македонија, во однос на правото на вработување или вршење на самостојна дејност, соодветно се применуваат одредбите од Законот за вработување и работа на странци.

Малолетникот од ставовите 1 и 2 на овој член за прашањата кои се однесуваат на изборот на вработување и за секое движење, треба да го известат старателот.

Член 177-ж

Ако детето-жртва на трговија со луѓе е државјанин на Република Македонија и неговото семејство живее на територијата на Република Македонија, центарот за социјална работа во соработка со Министерството за внатрешни работи ќе го пронајде семејството и ќе направи процена на подобноста на семејството, со цел за враќање на детето во семејството.

Ако детето-жртва на трговија со луѓе е странски државјанин центарот за

социјална работа, во соработка со надлежните органи, ќе го пронајде семејството и во консултација со надлежните служби на државата чиј државјанин е детето, ќе преземе мерки за заштита на личноста, правата и интересите на детето и детето ќе го подготви за враќање во државата.

Член 177-з

Ако врз основа на процената од членот 177-ж став 1 на овој закон центарот за социјална работа оцени дека враќањето на детето во семејството не го доведува во опасност здравјето и животот на детето и истото е во најдобар интерес на детето, веднаш ќе го врати детето во семејството.

Ако врз основа на процената од членот 177-ж став 1 на овој закон центарот за социјална работа оцени дека враќањето на детето во семејството го загрозува здравјето и животот на детето или на неговото семејство, односно дека враќањето на детето не е во најдобар интерес на детето, ќе најде друго времево сместување.

Ако поради ненаоѓање на семејството, смрт на родителите, вклученост на родителите во кривичното дело трговија со луѓе или од кои било причини, не е можно враќањето на детето во неговото семејство, центарот за социјална работа е должен веднаш да го згрижи детето.

Сместувањето од ставовите 2 и 3 на овој член трае додека се отстранат причините поради кои детето не е вратено во семејството, односно додека се пронајдат родителите на детето или негови роднини кои ќе сакаат да се грижат за него, или додека се утврди дека родителите не се вмешани во кривичното дело.

По отстранување на причините од ставовите 2 и 3 на овој член детето веднаш се враќа во семејството.

Член 177-с

Центарот за социјална работа секогаш кога има сознанија дека постои опасност од вклучување на дете во трговија со луѓе или во друг вид присилна работа, додека се наоѓа во семејството, по службена должност ќе донесе решение за надзор над вршењето на родителското право во поглед на сите деца или само во поглед на некое од нив.

Центарот за социјална работа ќе донесе решение за постојан надзор над вршењето на родителското право, по службена должност и во случаите кога детето-жртва на трговија со луѓе е вратено во матичното семејство.

Времетраењето на надзорот над вршењето на родителското право од ставовите 1 и 2 на овој член ќе трае додека траат причините поради кои истиот е определен, но не подолго од една година.

Член 177-и

Центарот за социјална работа доколку има сознанија дека родителите учествувале во вклучување на детето во трговија со луѓе или во друг вид присилна работа, со решение ќе го одземе детето од родителот или родителите и ќе го довери на чување и воспитување на другиот родител, на друго лице или установа.

Член 177-ј

На родителот кој на кој било начин учествувал во вклучување на детето во трговија со луѓе или во друг вид присилна работа, по прибавено мислење од центарот за социјална работа, му се одзема вршењето на родителското право со решение на судот, во вонпроцесна постапка.

На родителот може да му биде одземено вршењето на родителското право во поглед на сите деца или во поглед на некое од нив.

Член 177-к

Старателот на дете-жртва на трговија со луѓе е должен на центарот за социјална работа да доставува извештај за својата работа, еднаш неделно, како и тогаш кога тоа тој ќе го побара.

Од извештајот на старателот треба да се види неговата грижа за детето, потребите на детето, преземените дејствија, здравствената состојба на детето, предлози за подобрување на здравствената состојба, доколку тоа е потребно, контактите со другите органи доколку ги имало, проблемите со лицата кои го принудиле детето на ова дело и друго, од што може да се утврди комплетната состојба на детето и неговите потреби.

Член 177-л

Помошта на дете-жртва на трговија со луѓе и на семејството се дава без оглед на вера, раса, пол, национална припадност или социјално потекло, генетски карактеристики, јазик, религија, психички или физички способности, сексуална ориентација, возраст и друго.

Член 177-љ

Дејствијата кои ги преземаат и помошта која ја даваат центарот за социјална работа и старателот, заради заштита на детето-жртва на трговија со луѓе, секогаш треба да е прилагодена на возраста на детето и неговата зрелост да го сфати значењето на делото и да е во најдобар интерес на детето.

Член 177-м

Старателството над дете-жртва на трговија со луѓе, престанува со враќање на детето во семејството, со смрт на старателот, смрт на детето-жртва на трговија со луѓе, по барање на старателот, родителите или по одлука на центарот за социјална работа.

ШЕСТИ ДЕЛ ИЗДРЖУВАЊЕ

Член 178

Издржувањето на членовите на семејството и на другите роднини е нивно право и должност.

Во случаите во кои меѓусебното издржување на членовите на семејството и на другите роднини не може да се оствари во целост или делумно, Републиката на необезбедените членови на семејството им обезбедува средства неопходни за издржување под услови определени со закон.

Откажувањето од правото на издршка нема правно дејство.

1. Издржување на децата, на родителите и на другите роднини

Член 179

Родителите се должни да ги издржуваат своите малолетни деца.

Ако школувањето и стручното образование на децата продолжува и по полнолетството, родителите се должни, понатаму да ги издржуваат децата до редовното завршување на школувањето, но најдоцна до навршување на 26 годишна возраст.

Ако полнолетното лице е неспособно за работа поради болест, физички или психички недостаток, а нема доволно средства за живот и не може да ги добие од својот имот, родителите се должни да го издржуваат додека трае таа неспособност.

Член 180

Обврската за издржување постои и меѓу други роднини во права линија, како и меѓу браќа и сестри во поглед на издржувањето на малолетните браќа и сестри, а во однос на полнолетните браќа и сестри само под условите на член 179 став 3 на овој закон.

Член 181

Децата се должни да ги издржуваат своите родители кои се неспособни за работа, а немаат доволно средства за издржување или средствата за издржување не можат да ги остварат од својот имот.

По исклучок, судот може да го одбие барањето за издржување кога издржување бара родител, на кој му било одземено родителското право, иако детето за тоа има можности или ако судот, ценејќи ги сите околности на случајот, најде дека тоа би била очигледна неправда за детето.

Член 182

Очувот и маќеата се должни да ги издржуваат своите малолетни пасиноци, освен ако тие имаат роднини кои според овој закон се должни да ги издржуваат и ако тие роднини за тоа имаат можности.

Обврската на очувот, односно маќеата да ги издржуваат своите малолетни пасиноци, постои и по смртта на родителот на детето, со кого очувот, односно маќеата бил во брак ако до моментот на смртта постоела семејна заедница меѓу очувот, односно маќеата и пасиноците.

Ако бракот меѓу родителот и очувот, односно маќеата на детето е поништен или разведен, обврската за издржување на очувот, односно на маќеата спрема пасинокот престанува.

Член 183

Пасиноците се должни да го издржуваат својот очув, односно маќеата ако тие подолго ги издржувале и се грижеле за нив. Ако очувот, односно маќеата имаат свои деца, обврската на пасиноците е заедничка со тие деца .

Член 184

Лицата кои според овој закон се должни меѓусебно да се издржуваат ја даваат издршката по оној ред по кој давателите на издржувањето доаѓаат на наследство.

Ако обврската за издржување паѓа на товар на повеќе лица заедно, тогаш таа се дели меѓу нив според нивните можности.

2. Издржување на брачен другар

Член 185

Брачниот другар кој нема доволно средства за издржување и е неспособен за работа или е без работа без своја вина, има право на издржување од својот брачен другар сразмерно со неговите можности.

Судот може, земајќи ги предвид сите околности на случајот, да го одбие барањето за издржување ако издржување бара брачниот другар кој злонамерно или без оправдани причини го напуштил својот брачен другар.

Член 186

Под условите од член 186 на овој закон необезбедениот брачен другар има право да бара, со пресудата со која бракот се разведува, да му се досуди извесен

износ на име на издржување на товар на другиот брачен другар сразмерно со неговите можности.

По исклучок од одредбата од став 1 на овој член брачниот другар може со посебна тужба, во рок од една година по престанокот на бракот, да бара издржување само ако условите за издржување утврдени во член 185 од овој закон постоеле во моментот на заклучувањето на главната расправа на постапката за разводот на бракот и непрекинато траеле до заклучување на главната расправа во постапката за издржување.

Член 187

Судот може да го одбие барањето за издржување ако издржување бара брачен другар, кој без сериозен повод од страна на другиот брачен другар, грубо и недолично се однесувал во брачната заедница или ако неговото барање би претставувало очигледна неправда за другиот брачен другар.

Член 188

Судот може да го одбие барањето за издржување, ако брачните другари во подолг период на одвоен живот, наполно самостојно, обезбедувале средства за своето издржување или ако од околностите на случајот, се утврди дека брачниот другар кој бара издржување, не е доведен во потешка материјална положба од онаа во која се наоѓал во моментот на склучување на брак.

Член 189

Правото на издршка на необезбедениот поранешен брачен другар трае најмногу пет години по разводот на бракот или по поништување на бракот.

По барање на брачниот другар, судот може да го продолжи правото на издржување и по истекот на рокот од став 1 на овој член, ако утврди дека за тоа постојат оправдани причини, а особено ако необезбедениот брачен другар, ни по истекот на тој временски период, не ќе биде способен самиот да се издржува.

Член 190

Судот може обврската за издржување да ја определи да трае и помалку од пет години кога постојат претпоставки дека барателот на издржувањето е во можност во догледно време на друг начин да си обезбеди средства за издржување.

Во случај кога бракот траел кратко време судот може, ценејќи ги сите околности, да одлучи обврската за издржување да трае определено време или барањето за издржување во целост да биде одбиено без оглед дали барателот на издржувањето, во догледно време може да си обезбеди средства за издржување, доколку тој не одгледува заедничко малолетно дете. Притоа судот посебно ќе цени дали имотните прилики на брачниот другар се измениле во врска со склучување на бракот.

Во оправдани случаи судот може обврската за плаќање на издршката да ја продолжи на неопределено време.

Тужбата за продолжување на обврската за издржување може да се поднесе само до истекот на времето за кое издржувањето е досудено.

Член 191

Правото на поранешниот брачен другар на издржување престанува кога ќе престанат условите од член 185 на овој закон, кога ќе истече времето за кое е досудено издржувањето и кога поранешниот брачен другар кој добива издржување ќе склучи нов брак, односно ќе стапи во вонбрачна заедница.

Член 192

Во случај на поништување на брак, брачниот другар кој во времето на склучувањето на бракот не знаел за причината за ништавност може да бара на товар на другиот брачен другар да му се досуди издржување, под условите под кои разведениот брачен другар може да го остварува правото на издржување.

Член 193

При одлучување за издржување на лице од вонбрачна заедница соодветно се применуваат одредбите од овој закон што се однесуваат на издржување на брачните другари.

3. Определување на издршка

Член 194

При утврдување на потребата за издржување на лицето, судот ќе ја земе предвид неговата имотна состојба, способноста за работа, можноста за вработување, здравствената положба, како и другите околности од кои зависи оцената за неговите потреби.

Кога издршката се определува за дете, судот ќе ја земе предвид и возраста на детето, како и потребите за неговото школување.

При утврдување на можностите на лицето кое е должно да дава издржување, судот ќе ги земе предвид сите негови приходи и вистинските можности за стекнување на заработка и неговите сопствени потреби и законски обврски по основ на издржувањето спрема други лица.

Член 195

Во спорот на родителите околу издржувањето на детето, судот како придонес за издржување на детето на родителот на кого детето му е доверено на чување и воспитание, ќе ги цени работата и грижата на тој родител кој ги внесува во воспитанието и подигањето на детето.

Член 196

Висината на издржувањето судот може да ја определи во определен износ или во процент од остварениот личен доход, односно од приходите и примањата остварени од вршење на друг вид дејност.

Член 197

Центарот за социјална работа може во име на малолетното дете да поведе спор за издржување, односно за зголемување на издржувањето, кога родителот кај кого детето се наоѓа на чување и воспитание, без оправдани причини, не го користи тоа право.

Ако родителот не бара извршување на досуденото издржување, центарот за социјална работа може во името на малолетното лице да поднесе предлог за извршување.

Член 198

Центарот за социјална работа ќе настојува родителите да се спогодат за издржувањето на детето, односно за зголемување на придонесот во издржување на детето кога тоа го бараат зголемените потреби на детето или тоа го овозможуваат подобрените материјални прилики на давателот на издржувањето.

Член 199

Центарот за социјална работа може, со полномошно на стари лица во нивно

име да поведе и води спор за остварување на правото на издржување спрема лицата кои според одредбите на овој закон се должни да ги издржуваат.

Член 200

Лицето кое е должно да дава издржување, освен за обврската на родителот спрема малолетни деца, може по свој избор да плаќа определен паричен износ на име на издржувањето или лицето да го земе на издржување кај себе или да му обезбеди издржување на друг начин.

Лицето кое има право на издржување може од оправдани причини да бара издржувањето да му се обезбеди само во пари.

Член 201

Заинтересираното лице може да бара судот да го зголеми, да го намали или да го укине издржувањето досудено со поранешна правосилна пресуда ако се измениле околностите врз основа на кои е донесена пресудата.

Член 202

Давателот на издршката (орган, организација, заедница или физичко лице) може од лицата кои според овој закон биле должни да даваат издршка, со тужба да бара надоместок на сторените трошоци за издршка на лицето, доколку тие биле оправдани.

СЕДМИ ДЕЛ

ИМОТНИ ОДНОСИ

I . ИМОТНИ ОДНОСИ НА БРАЧНИТЕ ДРУГАРИ

1. Имот на брачните другари Членовите од 203 до 218 престануваат да важат со влегување во сила на Законот за сопственост и други стварни права („Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/2001)

III. ИМОТНИ ОДНОСИ НА РОДИТЕЛИТЕ И ДЕЦАТА

Член 219

Малолетни деца можат да имаат свој имот кој ќе го стекнат на со закон определен основ. Со тој имот, освен со оној што малолетникот го стекнал со работа, до неговото полнолетство управуваат и располагаат родителите на малолетникот, на начин утврден со овој закон.

Член 220

Ако родителите не живеат заедно, со имотот на детето управува родителот со кого детето живее, ако центарот за социјална работа на предлог на другиот родител, не одлучи поинаку.

Член 221

Приходите од имотот на своето дете родителите можат да ги употребуваат првенствено за негово издржување, воспитание и образование, како и за неопходните потреби на семејната заедница, доколку сами немаат доволно сопствени средства.

Родителите можат со одобрение на центарот за социјална работа да го отуѓат или оптоварат имотот на своето дете заради негово издржување, воспитание и образование или ако тоа го бараат некои други интереси, како и кога тоа го бараат неопходни потреби на семејната заедница.

ОСМИ ДЕЛ СУДСКИ ПОСТАПКИ

I . ЗАЕДНИЧКИ ОДРЕДБИ

Член 222

Во постапките во кои судот одлучува во брачните, семејните и други спорови од овој закон како и за насилството во бракот и семејството се применуваат одредбите на Законот за процесната постапка и Законот за извршната постапка, ако со овој закон не е поинаку определено.

Член 223

Во споровите од член 222 на овој закон, кога странките имаат заеднички малолетни деца или деца над кои е продолжено родителското право, и во случај на семејно насилство постапката е итна.

Член 224

Во постапките од член 222 на овој закон јавноста е исклучена како на рочиштето за главна расправа, така и на рочиштето за обид за мирење.

По исклучок, претседателот на советот, може да дозволи на рочиштето за главна расправа да присуствуваат научни и јавни работници, кои се занимаваат со проблемите на бракот и семејството, како и лица кои странките ќе ги предложат.

Претседателот на советот може во согласност со странките да дозволи присуство на лицата од став 2 на овој член и на рочиштето за обид за мирење.

Член 225

Во споровите од член 222 на овој закон не е дозволено изречување на пресуда поради изостанок или пресуда врз основа на признание или пресуда врз основа на откажување, а е исклучено и судско порамнување, освен во споровите за издршка.

Член 226

Во споровите од член 222 на овој закон, постапката во прв степен ја води и одлуките ги донесува совет составен од еден судија и двајца судии поротници, а во втор степен совет од тројца судии.

Во постапката за спогодбен развод на брак може одлука да донесе и судија поединец под условите определени со овој закон.

Член 227

Кога судот одлучува по вонреден правен лек, одлучува во совет од пет судии.

II. ПОСТАПКА ВО БРАЧНИ СПОРОВИ

Член 228

Во брачните спорови покрај судот од општа месна надлежност, месно надлежен е и судот на чија територија брачните другари имале последно заедничко живеалиште.

Член 229

Процесната постапка во брачните спорови се поведува со тужба.

Ако брачните другари бараат бракот да се разведе по заемна согласност, процесната постапка се поведува со тужба со спогодбен предлог за развод на бракот.

Член 230

Правото на тужба за поништување на бракот и за развод на бракот не преоѓа на наследниците.

Наследниците од умрениот брачен другар кој ја поднел оваа тужба можат да бараат утврдување дека тужбата за поништување, односно за развод на бракот била основана.

Барањето од став 1 на овој член може да се истакне во процес кој е веќе започнат од умрениот брачен другар, ако од неговата смрт не поминало повеќе од шест месеци. По истекот на овој рок постапката се запира.

Одредбите од ставовите 1 и 2 на овој член соодветно ќе се применуваат и кога постапката е покрената по предлог за спогодбен развод на брак.

Член 231

Ако брачниот спор се поведува преку полномошник, во полномошното треба да биде назначено видот на тужбата и причините поради кои тужбата може да се поднесе.

Член 232

За лицата од член 18 ставови 1 и 2 на овој закон, тужба може да поднесе неговиот старател само по претходна дозвола од центарот за социјална работа.

Член 233

Тужениот може од своја страна да поднесе тужба за поништување на брак или за развод на брак кај судот кај кој е тужен (противтужба). Одлуките за двете тужби ќе се донесат со една пресуда.

Член 234

Во споровите за развод на брак тужителот може да ја повлече тужбата до заклучување на главната расправа без согласност на тужениот, а со согласност на тужениот додека постапката правосилно не е завршена.

Откажување од тужбеното барање има правно дејство како повлекување на тужба.

Член 235

Кога тужителот ја повлекол тужбата согласно со член 234 на овој закон судот ќе донесе решение со кое тоа ќе го утврди.

Ако тужбата е повлечена по донесување на првостепена пресуда, првостепениот суд со решение ќе констатира дека тужбата е повлечена, дека пресудата е без правно дејство и дека постапката се запира.

Изјавата за повлекување на тужбата се упатува до првостепениот суд и кога постапката, по правен лек, е во тек. Во таков случај првостепениот суд ќе ги побара списите од второстепениот суд и ќе донесе решение во смисла на став 2 на овој член.

Ако изјавата за повлекување е дадена пред повисокиот суд, тој суд ќе му ја достави заедно со списите на надлежниот првостепен суд.

Против решението од став 2 на овој член странките имаат право на жалба.

Член 236

Предлогот за спогодбен развод на брак, брачните другари можат да го повлечат се додека постапката правосилно не е завршена. Ќе се смета дека

предлогот е повлечен и тогаш кога од предлогот ќе се откаже еден од брачните другари.

Предлогот за спогодбен развод на брак може да се повлече со поднесок или на записник пред судот.

Во случаите од став 1 на овој член судот донесува решение за запирање на постапката.

Ако постапката се води пред второстепениот суд се применува одредбата од став 2 на член 235 од овој закон.

Член 237

По приемот на тужбата за развод на брак или на предлогот за спогодбен развод на бракот, пред доставувањето на тужбата на тужениот, се спроведува постапка за миреење на брачните другари.

Постапката за миреење на брачните другари нема да се спроведе ако:

1. еден од брачните другари е неспособен за расудување;
2. еден или обата брачни другари живеат во странство;
3. едниот брачен другар е со непознато место на живеење подолго од шест месеци и
4. по противтужба за развод на брак, без оглед кога е таа поднесена, а обидот за миреење на брачните другари по тужбата завршил безуспешно.

Ако брачните другари имаат заеднички малолетни деца или деца над кои е продолжено родителското право, постапката за миреење ја спроведува центарот за социјална работа.

Во случаите од став 3 на овој член, судот во рок од осум дена доставува писмено известување до центарот за социјална работа, со податоци кога постапката за развод на брак е поведена, основните причини поради кои се бара развод на бракот и податоци за децата. Центарот за социјална работа е должен во рок од три месеци од приемот на известувањето, да ја заврши постапката за миреење на брачните другари.

Ако брачните другари немаат заеднички малолетни деца или деца над кои е продолжено родителското право, постапката за миреење на брачните другари ја спроведува судот, ако истиот не оцени дека е целисходно миреењето да се отстапи на центарот за социјална работа.

Постапката за миреење на брачните другари пред центарот за социјална работа се уредува со закон.

Член 238

Кога постапката за миреење на брачните другари ја спроведува судот, претседателот на советот закажува посебно рочиште.

Рочиштето за миреење се одржува само во присуство на претседателот на советот, без присуство на записничар.

Член 239

Рочиштето за обид за миреење е посебно рочиште и тоа не смее да се спои со рочиштето за главна расправа.

Член 240

На рочиштето за обид за миреење се повикуваат двајцата брачни другари лично да присуствуваат.

Ако постапката за развод на брак е поведена со тужба, а еден или двајцата брачни другари, уредно поканети, не дојдат на рочиште за обид за миреење, ќе се смета дека миреењето не успеало.

Ако постапката е поведена со предлог за спогодбен развод на бракот, а еден или двајцата брачни другари не дојдат на рочиште за обид за миреење, а не

го оправдаат своето отсуство, ќе се смета дека предлогот бракот да се разведе по заемна согласност е повлечен.

Во поканата за рочиштето за миреење ќе се наведе дека ќе настанат последици од ставовите 2 и 3 на овој член.

Член 241

Ако на рочиштето за обид за миреење не дојде до помирување на брачните другари, а се оцени дека има изгледи да дојде до помирување, односно дека не е добиено цврсто уверување дека натамошното миреење е залудно, може да се определи ново рочиште за обид за миреење.

Член 242

При обидот за миреење ќе се настојува да се испитаат причините што довеле до поведување на постапка за развод на бракот, ќе се обиде да се измират брачните другари, а по потреба ќе им се препорача да се обратат на предбрачното и брачното советувашиште или друга установа која може да им даде потребен совет.

Член 243

Кога ќе оцени дека тоа е во интерес на миреењето, претседателот на советот може да води разговор одделно со секој брачен другар.

Член 244

На рочиштето за обид за миреење, како и во текот на целата постапка за развод на брак, судот соработува со центарот за социјална работа.

Член 245

За одржаното рочиште за миреење претседателот на советот составува службена белешка.

Член 246

Ако обидот за миреење не успее, претседателот на советот, закажува рочиште за главна расправа и на тужениот му ја доставува тужбата за развод на брак, укажувајќи на присутната странка на последиците од недоаѓање утврдени во член 254 од овој закон.

Член 247

Во поканата за рочиште за главна расправа ќе се наведе, дека за тужителот ќе настанат последици од член 254 на овој закон ако не дојде на првото рочиште за главна расправа.

За недоаѓање на наредните рочишта ќе се применат одредбите за мирување на постапката согласно со Законот за процесната постапка.

Член 248

Претседателот на советот не мора да закаже рочиште за главна расправа ако миреењето не успеало, а е поведена постапка за развод на брак со предлог за спогодбен развод на брак на брачни другари кои немаат заеднички деца.

Во случај од став 1 на овој член, претседателот на советот, откако ќе утврди дека брачните другари, заемната согласност за развод на бракот ја донеле слободно, сериозно и непоколебливо, донесува пресуда со која бракот ќе го разведе.

Член 249

Ако во бракоразводниот спор се решава за чување, издржување и

воспитание на децата, судот ќе го повика центарот за социјална работа да учествува на рочиштето заради заштита на интересите на децата и ќе му ги достави сите одлуки донесени во таа постапка.

Во постапката од став 1 на овој член центарот за социјална работа ќе даде предлог за чување, издржување и воспитание на децата, а може, во границите на овој предлог, да изнесува нови факти и докази што странките не ги навеле, да вложува правни средства и да презема други процесни дејства во интерес на децата.

Член 250

Имотните спорови меѓу брачните другари освен споровите за издржување не може да се решаваат заедно со бракораководниот спор.

Член 251

Во текот на постапката за бракораководните спорови судот може со решение да определи привремени мерки заради давање издршка на заедничките деца и за нивно доверување на чување и воспитание.

Привремените мерки од став 1 на овој член можат да се определат по службена должност, по предлог на една од странките, како и на предлог на центарот за социјална работа.

Привремените мерки од став 1 на овој член судот може да ги определи и во корист на брачниот другар, по негов предлог.

Жалбата против решението од ставовите 1, 2 и 3 на овој член не го задржува извршувањето на решението.

Член 252

Привремените мерки траат до правосилното завршување на постапката, но судот може по службена должност или по барање на една од странките нив да ги менува.

Член 253

Кога бракот се разведува по заемна согласност на брачните другари, а брачните другари имаат малолетни или полнолетни деца над кои е продолжено родителското право, спогодбата од став 2 на член 39 од овој закон за начинот на вршењето на родителските права и за доверување на децата на чување и воспитание, се поднесува писмено или усно во записник кај надлежниот првостепен суд.

Ако кон предлогот за спогодбен развод на брак, не е доставена и спогодбата од став 1 на овој член, судот ќе постапи согласно со одредбите од Законот за процесната постапка за неуредни поднесоци.

Член 254

Ако тужителот, односно неговиот полномошник не дојде на првото рочиште за главната расправа, ќе се смета дека тужбата за развод на брак е повлечена.

За недоаѓање на странките на наредните рочишта ќе се применуваат одредбите од Законот за процесната постапка за мирување на постапката.

Член 255

Кога постапката за развод е поведена по предлог за спогодбен развод, па на рочиштето за главна расправа изостане еден или двајцата брачни другари, а не го оправдале изостанокот иако се уредно поканети, ќе се смета дека предлогот е повлечен.

Член 256

При оцена на спогодбата на брачните другари судот е должен да прибави мислење од центарот за социјална работа и доколку оцени дека спогодбата е спротивна на интересите на децата, ќе донесе своја одлука.

Центарот за социјална работа е должен во рок од 15 дена од приемот на барањето од судот да даде мислење во смисла на став 1 од овој член.

Мислење од став 1 на овој член судот ќе прибави од центарот за социјална работа и во споровите кога се бара развод на брак со тужба.

Член 257

Фактите врз кои странките го засноваат тужбеното барање во брачниот спор, а странките во спорот имаат заеднички малолетни деца и кога тие факти се однесуваат на децата, судот може да ги утврдува и кога тие не се спорни меѓу странките.

Судот не смее да се впушти во испитување на вистинитоста на другите факти за кои дознал од исказот на странките или на друг начин, а кои би можеле да претставуваат друга бракоразводна причина како основа на тужбата.

Член 258

Доколку бракот се разведува по предлог за спогодбен развод на брак образложението на пресудата содржи само констатација дека брачните другари својата согласност за развод на брак ја донеле слободно, сериозно и непоколебливо.

Член 259

Пресудата со која се разведува бракот по предлог за спогодбен развод на брак може да се побива:

1. поради суштествена повреда на одредбите на процесната постапка од член 354 став 2 на Законот за процесната постапка;
2. поради погрешна примена на материјалното право и
3. поради тоа што предлогот за развод на брак по заемна согласност бил даден во заблуда, под влијание на сила или закана и во случај ако за донесување на ова пресуда не постоеле услови одредени со овој закон.

Против првостепената пресуда од став 1 на овој член странките можат да изјават жалба во рок од 15 дена.

Жалбата во која се изнесени причините поради кои жалба не може да се изјави ќе се отфрли како недозволена.

Против одлуката на второстепениот суд од став 1 на овој член не е дозволена ревизија.

Член 260

Ако со правосилна пресуда бракот е разведен или поништен, одлуката за развод на брак, односно поништување на брак не може да се побива со вонредни правни лекови.

Член 261

Одредбите од членовите 251, 252 и 256 ќе се применуваат и на споровите со кои се бара поништување на бракот.

III. ПОСТАПКА ВО СПОРОВИТЕ ЗА УТВРДУВАЊЕ И ОСПОРУВАЊЕ НА ТАКОВСТВОТО И МАЈЧИНСТВОТО

Член 262

Во споровите за утврдување или оспорување на татковство или мајчинство, малолетното дете може да поднесе тужба или пред судот од општа месна надлежност или пред судот на чие подрачје има живеалиште, односно престојувалиште. Пред судот на своето живеалиште, односно престојувалиште детето може да поднесе тужба и по полнолетството, но само доколку тужениот нема живеалиште, односно престојувалиште на територијата на Република Македонија.

Одредбите од став 1 на овој член се применуваат и во случаите кога детето поднесува тужба заедно со друго лице.

Член 263

Како странки во спорот за утврдување на татковство се лицето чие татковство се утврдува, детето и мајката на детето, а центарот за социјална работа само кога согласно со одредбите на овој закон е овластен да поведе постапка за утврдување на татковство.

Како странки во спорот за оспорување на татковство се лицето кое го оспорува татковството, лицето чие татковство се оспорува, детето и мајката на детето.

Кога татковството го оспорува мажот на мајката од подоцнежниот брак, како странка во постапката е и мажот на мајката од поранешниот брак.

Член 264

Ако со тужбата за утврдување и оспорување на татковство како тужители и тужени не се опфатени сите лица кои мораат да бидат странки во постапката, судот ќе го подучи тужителот да го тужи и лицето кое со тужбата не е опфатено или да го повика лицето да се приклучи кон тужбата како нов тужител.

Ако тужителот во рокот што ќе го одреди судот не ја прошири тужбата на сите лица кои мораат да бидат странки во постапката или ако тие лица не се приклучат кон тужбата, судот по тужбата ќе постапи согласно со одредбите од Законот за процесната постапка за неуредни поднесоци.

Член 265

Странките кои во тужбата за оспорување и утврдување на татковството или мајчинството се означени како тужители или тужени се единствени сопроцесници.

Кога тужбата ја поднесува овластено лице во законски рок, на тужбата може да и се придружи и лице на кое му истекнал рокот за поднесување на тужба.

Член 266

Ако детето и родителот, кој по законот го застапува детето, имаат спротивни интереси, центарот за социјална работа ќе му постави на детето старател за посебни случаи.

Член 267

Во споровите за утврдување или оспорување на татковството ќе се применуваат одредбите на членовите 234 став 2, 251 и 252 од овој закон.

Во споровите за утврдување на мајчинството соодветно ќе се применуваат сите одредби како во споровите за утврдување или оспорување на татковството.

Член 268

Ако во спорот за утврдување на татковството, тужениот го признае татковството, постапката се запира, а судот ќе постапи согласно со член 51 став 2 на овој закон.

Член 269

Постапката за оспорување на мајчинството се води одделно од постапката за утврдување на мајчинството.

По исклучок од став 1 на овој член доколку постапката ја поведува жената која се смета за мајка на детето се води единствена постапка.

Член 270

Одредбите од член 257 на овој закон се применуваат и во споровите за утврдување и оспорување на татковството и мајчинството и за поништување на татковството утврдено со признание.

Член 271

Во споровите за утврдување и оспорување на татковство и мајчинство, против правосилна пресуда е дозволена ревизија.

IV. ПОСТАПКА ВО СПОРОВИ ЗА ДОВЕРУВАЊЕ НА ДЕЦА НА ЧУВАЊЕ И ВОСПИТАНИЕ

Член 272

Во постапката заради доверување на деца на чување и воспитание судот не е врзан со барањата на странките.

Член 273

Против второстепената одлука за доверување на деца на чување и воспитание е дозволена ревизија.

Кога одлуката за доверување на деца за чување и воспитание се донесува во брачен спор, правните последици од оваа одлука настануваат оној ден кога ќе настанат и правните последици од пресудата со која се утврдува дека бракот не постои или се поништува или се разведува.

V. ПОСТАПКА ВО СПОРОВИТЕ ЗА ИЗДРЖУВАЊЕ

Член 274

Со пресудата со која бракот се поништува или се разведува, судот ќе донесе одлука за издржување на лицата утврдени во член 179 од овој закон.

Член 275

Одлука за издржување на детето судот може да донесе и во спорови за утврдување или оспорување на татковство или мајчинство, кога донесувањето на оваа одлука, со оглед на исходот на спорот и околностите на случајот, е можно и потребно.

Член 276

Во спорот за издржување нема да се применуваат одредбите од Законот за процесната постапка кои се однесуваат на постапката во спорови од мала вредност.

Член 277

Во споровите за издржување на малолетно дете или полнолетно дете над кое е продолжено родителското право се применува одредбата од член 272 на овој закон.

Член 278

Жалбата изјавена против одлуката на судот во споровите за издржување не го задржува нејзиното извршување.

Член 279

Во споровите за издржување е дозволена ревизија.

V-а Постапка за изречување на привремена мерка за заштита од семејно насилство

Член 279-а

Во постапките за изречување на привремена мерка за заштита од семејно насилство одлучува судија поединец.

По приемот на предлогот од членот 94-д на овој закон, судот закажува рочиште.

Член 279-б

Во постапката од членот 279-а на овој закон јавноста е исклучена.

Член 279-в

Судот по предлогот на центарот за социјална работа односно на жртвата на семејното насилство за изречување на привремена мерка од членот 94-е на овој закон ќе постапи веднаш и во рок од седум дена од денот на приемот на барањето ќе донесе одлука.

По исклучок од ставот 1 на овој член, судот ќе донесе одлука во рок од три дена од денот на приемот на предлогот доколку постои основано сомнение дека постои сериозна опасност по живот и здравјето на член од семејството.

Член 279-г

На рочиштето се присутни извршителот и жртвата на семејното насилство и претставник од центарот за социјална работа.

По оцена на судот, може да бидат повикани и други лица.

Член 279-д

Привремената мерка за заштита од семејно насилство може да трае најмалку три месеца, а најмногу една година.

Судот може да побара известување од центарот за социјална работа за спроведување на изречената мерка.

Член 279-ѓ

Судот по предлог на центарот за социјална работа односно на жртвата на семејното насилство, може да ја продолжи, укине или измени одлуката.

Член 279-е

Примерок од одлуката судот доставува до странките и центарот за социјална работа, јавното обвинителство и органот за прогон.

Член 279-ж

Жалбата изјавена против одлуката на судот не го задржува нејзиното извршување.

V-6 ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 279-з

Глоба во износ од 500 до 1000 евра во денарска противвредност ќе се изрече за прекршок на физичко лице што нема да постапи согласно со обврските од членот 94-г став 3 на овој закон.

Глоба во износ од 3000 до 5000 евра во денарска противвредност ќе се изрече за прекршок и на правно лице што нема да постапи согласно со обврските од членот 94-г став 3 на овој закон.

Глоба во износ од 500 до 1000 евра во денарска противвредност ќе се изрече за прекршок и на одговорното лице во правното лице од ставот 2 на овој член.

VI . ПОСТАПКА ЗА ИЗВРШУВАЊЕ

Член 280

За одлучување по предлогот за извршување на одлуката на судот со која се наложува да се предаде детето на родителот или на друго лице, односно установа на која детето е доверено на чување и воспитание, месно надлежен е судот според местото на живеење или престојување на родителот кој го бара извршувањето, како и судот на чија територија се наоѓа детето.

За спроведување на извршувањето месно надлежен е судот на чија територија се затекнало детето.

Член 281

При спроведувањето на присилно извршување судот води сметка за итноста на постапката и за потребата да се заштити личноста на детето.

Судот, откако ќе ги оцени сите околности на случајот, ќе одлучи дали извршувањето ќе го спроведе со изрекување на парична казна против лицето кај кого се наоѓа детето или со одземање на детето од тоа лице.

Ако целта на извршувањето не може да се постигне со изрекување и извршување на одлуката за парична казна, извршувањето ќе се спроведува со одземање на детето од лицето кај кого детето се наоѓа и со предавање на детето на родителот, односно друго лице или установа на која тоа е доверено на чување, одгледување и воспитание.

Во постапката за извршување судот ќе побара помош од центарот за социјална работа.

Член 281-а

За спроведување на извршување на изречена привремена мерка од членот 94-е на овој закон, за точките 1, 2, 3, 4 и 5 е надлежно Министерството за внатрешни работи, точката 8 ја спроведува соодветно советувашиште, за точката 9 е надлежно Министерството за здравство, а извршувањето на изречените привремена мерки од точките 6, 7, 10 и 11 се спроведуваат согласно со закон.

VII . ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 282

Подзаконските прописи предвидени со овој закон ќе се донесат во рок од шест месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 283

Управните и судските постапки покренати пред влегувањето во сила на овој закон ќе продолжат според одредбите од овој закон.

Член 284

Старателите поставени според досегашните прописи продолжуваат да работат според одредбите од овој закон.

Член 285

Со влегување во сила на овој закон престануваат да важат: Законот за брак ("Службен весник на СРМ" број 35/73, 28/74 и 13/78), Законот за односите на родителите и децата ("Службен весник на СРМ" број 5/73, 17/73), Законот за посвојување ("Службен весник на СРМ", број 5/73, 17/73), Законот за старателство ("Службен весник на СРМ" број 5/73) и Законот за посебни процесни постапки во семејните спорови ("Службен весник на СРМ" број 13/78).

Подзаконските прописи донесени врз основа на законите од став 1 на овој член ќе се применуваат до донесувањето на прописите од член 282 на овој закон.

Член 286

(член 36 од „Службен весник на РМ бр.38/2004 година)

Подзаконските прописи предвидени со овој закон ќе се донесат во рок од три месеца од денот на влегување во сила на овој закон.

Член 287

(член 37 од „Службен весник на РМ бр.38/2004 година)

Комисијата од членот 3 на овој закон се формира во рок од три месеца од денот на влегување во сила на овој закон.

До формирање на Комисијата од ставот 1 на овој член, работите од посвојувањето кои се однесуваат на приемот на барањата и водење на постапката за посвојување ќе ги врши центарот за социјална работа.

Член 288

(член 38 од „Службен весник на РМ бр.38/2004 година)

Постапките за посвојувањето започнати пред денот на влегување во сила на овој закон ќе продолжат според одредбите на овој закон.

Член 289

(член 39 од „Службен весник на РМ бр.38/2004 година)

Центарот за социјална работа ќе изврши достава на предметите од членот 288 (член 38 од „Службен весник на РМ бр. 38/2004 година) на овој закон до Комисијата заради упис во регистарот на можни посвоители и регистарот на можни посвоеници во рок од 30 дена од денот на формирањето на Комисијата.

Член 290

(член 10 од „Службен весник на РМ бр.33/2006 година)

Постапките кои се започнати согласно со членот 104-и од Законот за семејството („Службен весник на Република Македонија" бр. 80/92, 9/96 и 38/2004) пред денот на влегувањето во сила на овој закон ќе продолжат според одредбите на овој закон.